

วิทยานิพนธ์

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

PEOPLE PARTICIPATION IN THE CONSERVATION OF
MANGROVE FOREST AT PA PRASAE-PHANG RAT NATIONAL
FOREST RESERVE, AMPHOE KLAENG, CHANGWAT RAYONG

นายบุญทัน โพธิ์กลา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2549

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การบริหารทรัพยากรป่าไม้

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

People Participation in the Conservation of Mangrove Forest at Pa Prasae-Phang Rat

National Forest Reserve, Amphoe Klaeng, Changwat Rayong

นามผู้วิจัย นายบุญทัน โพธิ์กลา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เรืออากาศเอกปราโมทย์ ลำไย, บธ.ม.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์สันต์ เกตุปราณีต, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางทองหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 6 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2549

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

People Participation in the Conservation of Mangrove Forest at Pa Prasae-Phang Rat
National Forest Reserve, Amphoe Klaeng, Changwat Rayong

โดย

นายบุญทัน โพธิ์กลา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-1188-9

บุญทัน โปกิตา 2549: การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวน
แห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การบริหารทรัพยากรป่าไม้) สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการ
ระดับบัณฑิตศึกษา ประชานกรรมการที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D.
103 หน้า

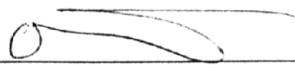
ISBN 974-16-1188-9

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม
และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวน
แห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง การศึกษาได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม
เป็นเครื่องมือสอบถามราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-
พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง จำนวน 9 หมู่บ้าน รวมจำนวน 326 ครัวเรือน วิเคราะห์
ทางสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้วิธีไคสแควร์ ที่ระดับ
นัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีอายุเฉลี่ย 39.66 ปี มีการศึกษาระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 5.16
คน และ 4.48 คนตามลำดับ มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 51.19 ปี
มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก มีรายได้รวมและมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 73,159.51
และ 73,159.51 บาทต่อปี ตามลำดับ มีทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีขนาดพื้นที่
ถือครองรวมเฉลี่ย 0.96 ไร่ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ได้รับข้อมูลข่าวสาร เคยได้รับการฝึกอบรม
ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน และเคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีระดับการมี
ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 ส่วนปัจจัย
ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้ ได้แก่ จำนวนสมาชิก
ในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้รวมของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่ม
ทางสังคม และการได้รับการฝึกอบรม

ลายมือชื่อนิติสิต

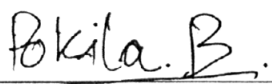
ลายมือชื่อประธานกรรมการ

28 / ก.พ. / 2549

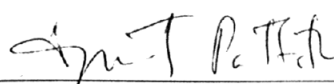
Boontan Pokila 2006: People Participation in the Conservation of Mangrove Forest at Pa Prasae-Phang Rat National Forest Reserve, Amphoe Klaeng, Changwat Rayong. Master of Science (Forest Resource Administration), Major Field: Forest Resource Administration, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Associate Professor Apichart Pattaratuma, Ph.D. 103 pages. ISBN 974-16-1188-9

Objectives of the study were to determine socio-economic condition, the participation level and factors relating to people participation in the conservation of mangrove forest at Pa Prasae-Phang Rat National Forest Reserve, Amphoe Klaeng, Changwat Ranong. Data was collected by using the designed questionnaires as a tool for interviewing 326 sampled households from 9 villages which located in and around the national forest reserve. The using statistical analysis method for testing the relationship between each couple of dependent and independent variables was Chi-square method, with the given significance level of 0.05, and the statistical software package was employed for the determination.

Results of the study indicated that their average age was 39.66 years. Their educational levels were ranging from grade 4 to 6. The averages of number of household member and labor were 5.16 and 4.48 persons, respectively. Most of them were born in the present living areas and with the average resettled period of 51.19 years. Casual labor was their main occupation. The average annual household income and expenditure were 73,159.51 and 73,159.51 bath, respectively. Their living squares were located outside the national forest reserve. The averages of size of land holding was 0.96 rai. They were social group members, received information, used to attend training courses, and having the experiences in forest resource conservation, the people participation in the mangrove forest conservation was at low level and with the average score of 2.01. In addition, factors relating to the people participation in this mangrove forest conservation were number of household member, number of household labor, main occupation, total household income, social group membership being and training course attendance.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

28/FEB 2006

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี เนื่องจากได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ในโอกาสนี้ใคร่ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อภิชิต ภัทรธรรม ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก รองศาสตราจารย์ เรืออากาศเอก ปราโมทย์ ลำไย กรรมการที่ปรึกษาวิทยารอง และอาจารย์ลกโชค ฉาวรวงษ์ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสิ้นสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณราษฎรท้องที่ตำบลปากน้ำประแส ประกอบด้วย ราษฎรหมู่ที่ 1 บ้านตลาด ตอนล่าง หมู่ที่ 2 บ้านตลาดตอนบน หมู่ที่ 3 บ้านดอนมะกอกล่าง หมู่ที่ 4 บ้านนาซา หมู่ที่ 5 บ้านดอนมะกอกบน หมู่ที่ 6 บ้านแหลมสน หมู่ที่ 7 บ้านแสมผู้ หมู่ที่ 8 บ้านตลาดตอนกลาง และ ราษฎรท้องที่ตำบลกองดิน หมู่ที่ 3 บ้านสุขไพรวัน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง รวมจำนวน 326ครัวเรือน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่กรุณาตอบแบบสอบถามและมีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วยดี

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบทำบิดา มารดาที่เคารพ ขอขอบคุณภรรยา บุตร ธิดาญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้ร่วมงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยดีตลอดการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนแห่งนี้ และเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งอื่นในอนาคตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

บุญทัน โพธิลา
กุมภาพันธ์ 2549

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์	3
การตรวจเอกสาร	6
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	6
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	14
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน	17
แนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง	24
ประวัติความเป็นมาของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด และพื้นที่ศึกษา	35
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
กรอบแนวคิดในการวิจัย	41
สมมติฐาน	41
อุปกรณ์และวิธีการ	43
อุปกรณ์	43
วิธีการ	43
ผลและวิจารณ์	48
สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง	48
ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง	63
การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง	83
สรุป	85
ข้อเสนอแนะ	86
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	88
ภาคผนวก	93
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	103

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัย จำแนกตามหมู่บ้านเป้าหมาย	47
2	จำนวนและร้อยละของข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไป ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา	52
3	คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบ บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	61
4	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	61
5	ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวน แห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	64
6	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวน แห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	65
7	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	70
8	ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	71
9	ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	73
10	ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	74
11	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	75
12	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้รวมของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	77

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	78
14	ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	79
15	ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	80
16	ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	81
17	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	82
18	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	83
19	สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง	84

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงที่ตั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง	36
2	กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัย	41

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

People Participation in the Conservation of Mangrove Forest at Pa Prasae-Phang Rat

National Forest Reserve, Amphoe Kaeng, Changwat Rayong

คำนำ

ในปัจจุบัน สภาพป่าชายเลนตามธรรมชาติของไทยได้ถูกบุกรุกทำลายและเปลี่ยนสภาพไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย อาทิเช่น การใช้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยปัญหาต่าง ๆ ได้มีการขยายตัวอย่างไร้ขอบเขต จนก่อให้เกิดปัญหาพื้นที่ป่าชายเลนลดลงอย่างรวดเร็ว คือ ในปี พ.ศ. 2518 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศมีอยู่ 1,954,375 ไร่ แต่จากการสำรวจและการแปลภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT-5 (TM) ครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2543 พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนคงเหลืออยู่เพียง 1,532,843.75 ไร่ ซึ่งเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ที่เหลืออยู่นั้น คือ ประมาณ 720,000 ไร่ มีสภาพที่เสื่อมโทรมจนเป็นที่น่าวิตก ประกอบกับในปี พ.ศ. 2544-2546 รัฐได้มีนโยบายให้ยกเลิกสัมปทานป่าชายเลนที่เหลืออยู่ทั้งหมด โดยได้ปรับเปลี่ยนนโยบายจากการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากไม้มาเป็นเพื่อการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม จึงจำเป็นที่จะต้องหาแนวทาง รวมถึงเครื่องมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (กรมป่าไม้, 2545) ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, (ม.ป.ป.) ระบุว่า ป่าชายเลนเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามหาศาล มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์นานาชนิด เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งขาว หอยแครง ปลากระพง ฯลฯ เป็นแหล่งวางไข่ แหล่งอาหาร และแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำ ด้านนิเวศวิทยา ป่าชายเลนนับว่าเป็นป่าที่มีความสำคัญสูงสุด เพราะเป็นปราการด่านแรกระหว่างบกกับทะเล ช่วยดักตะกอนและกั้นกรองมลพิษบนบกไม่ให้ไหลลงไปถึงสร้างความเสื่อมโทรมให้กับชายฝั่งและทะเล เป็นเสมือนกำแพงป้องกันการพังทลายของชายฝั่งจากกระแสน้ำและลมทะเลได้ ในปัจจุบันทรัพยากรป่าชายเลน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2546) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการอนุรักษ์ พื้นที่ บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อความสมบูรณ์ มั่งคั่ง ความสมดุลของระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

ของประเทศ โดยมีพันธกิจ คือ การสงวน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกิจกรรม ดังนั้น การที่จะดำเนินการให้บรรลุผลตามพันธกิจหรือวิสัยทัศน์ดังกล่าวได้นั้น จำเป็นจะต้องหารูปแบบ วิธีการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนที่เหมาะสม การใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมและสมควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อใช้เป็นแนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติให้มากที่สุดต่อไป

จังหวัดระยอง เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของไทย ซึ่งมีผืนป่าชายเลนที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ท้องที่ตำบลปากน้ำประแส และตำบลกองดิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ป่าชายเลนผืนนี้เป็นป่าที่อยู่ใกล้ชุมชนที่อาศัยของราษฎรในพื้นที่ จึงเป็นการล่อแหลมต่อการถูกบุกรุกทำลาย ในอดีตผืนป่ามีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนโดยรอบและในบริเวณพื้นที่ เป็นแหล่งอาหารและแหล่งประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น การทำประมง การเก็บหาของป่า เป็นต้น ในปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนแห่งนี้ รวมถึงพื้นที่ป่าชายเลนโดยรอบป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด ได้ถูกชาวบ้านบางส่วนและกลุ่มนายทุนบุกรุกแผ้วถางแปรสภาพเป็นพื้นที่ทำกิน และทำบ่อเพาะเลี้ยงกุ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) ได้เข้าทำการบุกรุกผืนป่าเป็นจำนวนกว่า 400 ไร่ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จะต้องเร่งส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด ให้มากขึ้น เพื่อการอนุรักษ์ผืนป่า รวมถึงการร่วมกันดูแลและป้องกันร่วมกับภาครัฐ ในอันที่จะนำไปสู่ความรักและหวงแหนต่อสมบัติส่วนรวมของชาติแห่งนี้อย่างจริงจัง สามารถร่วมมืออนุรักษ์ผืนป่าทำให้สภาพป่ากลับฟื้นคืนสู่สภาพที่สมบูรณ์ดังเดิมได้ต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของราษฎร เพื่อต้องการทราบว่า ปัจจุบันราษฎรในพื้นที่ได้เข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนแห่งนี้มากน้อยเพียงใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตลอดจนการศึกษาถึงสภาพปัญหาอุปสรรคที่มีอยู่ ข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริม และพัฒนาการอนุรักษ์ป่าชายเลนดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ป่าชายเลนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับราษฎรในพื้นที่และต่อประเทศชาติ ลดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ช่วยสร้างงานสร้างรายได้ และใช้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติที่มีคุณค่า ตลอดจนเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ประกอบด้วย ท้องที่ตำบลปากน้ำประแส ได้แก่ (1) หมู่ที่ 1 บ้านตลาดตอนล่าง จำนวน 261 ครัวเรือน (2) หมู่ที่ 2 บ้านตลาดตอนบน จำนวน 547 ครัวเรือน (3) หมู่ที่ 3 บ้านดอนมะกอกกลาง จำนวน 133 ครัวเรือน (4) หมู่ที่ 4 บ้านนาซา จำนวน 167 ครัวเรือน (5) หมู่ที่ 5 บ้านดอนมะกอกบน จำนวน 98 ครัวเรือน (6) หมู่ที่ 6 บ้านแหลมสน จำนวน 174 ครัวเรือน (7) หมู่ที่ 7 บ้านเสมผู้ จำนวน 89 ครัวเรือน (8) หมู่ที่ 8 บ้านตลาดตอนกลาง จำนวน 247 ครัวเรือน และท้องที่ตำบลกองดิน ได้แก่ (1) หมู่ที่ 3 บ้านสุขไพรวัน อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง จำนวน 52 ครัวเรือน รวม 9 หมู่บ้าน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,768 ครัวเรือน

นิยามศัพท์

“การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้มีโอกาสเข้าร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผนงาน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

“การอนุรักษ์ป่าชายเลน” หมายถึง การรู้จักวิธีการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนที่มีอยู่อย่างเหมาะสม รู้จักใช้ด้วยวิธีการสงวน บำรุง รักษา พื้นฟู ป้องกัน หรือเก็บรักษาส่วนที่หายากเอาไว้ และเป็นการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้ได้นานที่สุด ในที่นี้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ศึกษาปัญหา ร่วมวางแผนงาน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานใน กิจกรรมการอนุรักษ์ข้างต้นของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

“ราษฎร” หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ใน และรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง ประกอบด้วย ราษฎรท้องที่หมู่ที่ 1 บ้านตลาดตอนล่าง หมู่ที่ 2 บ้านตลาดตอนบน หมู่ที่ 3 บ้านดอนมะกอกล่าง หมู่ที่ 4 บ้านนาซา หมู่ที่ 5 บ้านดอนมะกอกบน หมู่ที่ 6 บ้านแหลมสน หมู่ที่ 7 บ้านแสมผู่ หมู่ที่ 8 บ้านตลาดตอนกลาง ตำบลปากน้ำประแส และราษฎรท้องที่หมู่ที่ 3 บ้านสุขไพรวัน ตำบลกองดิน อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง รวม 9 หมู่บ้าน

“ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด” หมายถึง พื้นที่ป่าที่ได้ประกาศให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 57 ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2502 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครอง และสงวนป่า พ.ศ. 2481 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 76 ตอนที่ 87 ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2502 ครอบคลุมเขตท้องที่ตำบลปากน้ำประแส และตำบลกองดิน อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

“ระดับการศึกษา” หมายถึง วุฒิการศึกษาที่จบชั้นสูงสุดของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการ รับรองจากสถาบันการศึกษาของรัฐ หรือสถาบันการศึกษาของเอกชนที่ได้รับการรับรอง

“จำนวนสมาชิกในครัวเรือน” หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนของ ราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

“จำนวนแรงงานในครัวเรือน” หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมดที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 15-60 ปี

“ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน” หมายถึง จำนวนปีที่อยู่อาศัยหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ตั้งหมู่บ้านที่ อาศัยอยู่ในปัจจุบันของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยนับเป็นปี

“อาชีพหลัก” หมายถึง หน้าที่การงาน ภาระหน้าที่ หรือกิจกรรมหลัก อันนำมาซึ่งรายได้สูงสุด หรือก่อให้เกิดผลตอบแทนที่มีลักษณะเป็นงานประจำของครัวเรือนราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

“รายได้รวมของครัวเรือน” หมายถึง รายได้ที่เป็นตัวเงินรวมกันทั้งหมดโดยประมาณ ซึ่งได้จากการประกอบอาชีพเป็นรายปี ของสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ ยังมีได้หักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ออกแต่อย่างใด

“การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่ทางราชการหรือราษฎรในพื้นที่ได้จัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

“การได้รับการฝึกอบรม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ไม่เคยหรือเคยได้เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกฝน ในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการปลูก การดูแล บำรุง รักษา การฟื้นฟู หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับด้านป่าไม้

“การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเคยได้ใช้พื้นที่ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังงา อาเภอกะเปอร์ จังหวัดระยอง เพื่อเป็นแหล่งหาอาหาร ประกอบอาชีพ สร้างรายได้ พักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ นันทนาการ หรือได้รับประโยชน์อื่น ๆ จากพื้นที่ป่าดังกล่าว

“ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเคยมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หรือมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การปลูกต้นไม้วันสำคัญต่าง ๆ การรณรงค์ปลูกป่า การประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ หรือการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

“ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทย ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ ลักษณะ ขอบเขต วิธีปฏิบัติ หรือตามเงื่อนไขต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติไว้

การตรวจเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยได้นำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าว ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน
4. แนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง
5. ประวัติความเป็นมาของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด และพื้นที่ศึกษา
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

เมื่อกำหนดถึงความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยได้รวบรวมมานำเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

ยูวัฒน์ (2526) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในงานต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

นิรันดร์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องกันทางจิตใจ และอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม

(group situation) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วยการมีส่วนร่วมนี้เกิดจากแนวความคิด 5 ประการ คือ (1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน (2) ความเคียดแค้นและความไม่พึงพอใจร่วมกัน (3) การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา (4) ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร และ (5) ความเกรงใจทำให้มีส่วนร่วม

ไพโรจน์ (2532) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์การของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชน

jemศักดิ์ (2535) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีการพัฒนาการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและทางสังคม โดยการพัฒนาความรู้ ภูมิปัญญา และการตัดสินใจในการดำรงชีวิตของตนเอง

ศรีเพ็ญ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในภาษาอังกฤษมีหลายคำ เช่น people's participation, public participation, popular participation และ grass-roots participation คำเหล่านี้แพร่หลายในประเทศแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานกว่า 20 ปี และองค์การสหประชาชาติได้นิยามศัพท์ไว้เมื่อปี ค.ศ. 1981 ไว้ว่า เป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนโดยเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง ประชาชนธรรมดาทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร การวิเคราะห์ปัญหา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วิธีแก้ปัญหา รวมทั้งร่วมดำเนินโครงการพัฒนาและการประเมินผลโครงการ

ผู้วิจัยได้ประมวลความหมายของการมีส่วนร่วม นำมากล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกันทางจิตใจและอารมณ์ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในงานต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เมื่อกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม กฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กฎหมายอื่น และแผนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้บัญญัติหรือได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ ตลอดจนได้มีนักวิชาการอีกจำนวนมากที่ได้ให้ความหมาย แนวคิด ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในรัชสมัยสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงตราไว้ ณ วันที่ 11 ตุลาคม พุทธศักราช 2540 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540) ซึ่งมีหมวดต่าง ๆ และมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวดังต่อไปนี้

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองย่อมได้รับความคุ้มครอง

หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักภัย ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวดที่ 5 แผนนโยบายพื้นฐานของรัฐ ได้บัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้กล่าวข้างต้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องกำหนดแนวทาง นโยบาย ตลอดจนแผนงานให้มีความสอดคล้องกับมาตราต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ดังกล่าว ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้ระบุสาระที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ “...เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ (1) สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง รักษา

และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม (3) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ...”

2. **วัตถุประสงค์** ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วม มีดังนี้ ...เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา และให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไกภาครัฐให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา...

3. **การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ** การที่จะแปลงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องผนึกพลังร่วมจากทุกฝ่ายในสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การพัฒนาใหม่ ทั้งด้านวิธีคิดและวิธีการทำงาน สามารถสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือในการแปลงยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสร้างกระบวนการสร้างความเข้าใจในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปพร้อมกับการสร้างองค์ความรู้ สร้างภาวะผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลง และขยายเป็นเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคีการพัฒนาอย่างกว้างขวาง จัดให้มีเวทีเรียนรู้ มีการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในส่วนของการมีส่วนร่วม นั้น ภาครัฐต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นโครงการ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ เพื่อลดความขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันต้องพัฒนาระบบและกลไกติดตามประเมินผล สร้างดัชนีชี้วัดระดับต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูล และโครงข่ายข้อมูลข่าวสารในทุกระดับ

สาระสำคัญของการมีส่วนร่วม

ในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ตามที่ได้ระบุไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมนำมารวบรวมเสนอจากผู้ที่ได้กล่าวไว้ พอสังเขปดังนี้

นิรันดร์ (2527) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน มีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้นำความรู้และข้อมูลต่าง ๆ สู่ประชาชนด้วยกัน และเป็นการลดช่องว่างของการสื่อความเข้าใจและความร่วมมือ ตลอดจนช่วยให้ประชาชนสามารถเลียนแบบ ดัดแปลง และสร้างสรรค์พัฒนาด้วยตนเองได้
2. การจัดโครงการพัฒนา เพื่อให้เป็นแบบจำลอง แบบฝึกหัดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการใช้ชีวิตของชาวชนบท ในรูปภาพสะท้อนที่ใกล้ชิดตัวประชาชนจนทำให้มองเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมได้ดีที่สุด
3. การเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของประชาชนให้สอดคล้องกับการทำงานร่วมกัน ในรูปแบบและวิธีการที่มีกฎเกณฑ์ มีระบบ และมีความซับซ้อน

นอกจากนี้ นิรันดร์ (2527) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการ ได้แก่

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน อันเกิดขึ้นจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล เกิดบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความในใจและห่วงกังวลร่วมกันของสังคม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ในการตัดสินใจร่วมกันนี้ ต้องมีระดับรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ขั้นตอนและลักษณะของการมีส่วนร่วม

- เจมส์ คี (2526) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ
- (1) การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและศึกษาสาเหตุของปัญหา
 - (2) การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจการ
 - (3) การมีส่วนร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน และ
 - (4) การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

อคิน (2527) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องประกอบด้วย ลักษณะ 2 ประการ ได้แก่ (1) ลักษณะเหตุผลของการมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมเพราะเกรงใจ การเข้าร่วมเพราะถูกบังคับ การเข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า การเข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม การเข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วมโดยที่คิดว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนและชุมชน (2) ลักษณะขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข ขั้นตอนการตัดสินใจวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

Cohen and Uphoff (1980) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบหรือชนิดของการมีส่วนร่วมไว้ว่า สามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) อาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในช่วงของการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) อาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วมโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) อาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือการรับผลประโยชน์โดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์ วิหาร

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากคนที่มิอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ประพนธ์ (2534) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. รัฐยอมรับและกำหนดนโยบายและออกกฎหมายให้มีส่วนร่วม มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมการพัฒนาทั้งหมด

2. สร้างองค์กรในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

3. ให้มีความสมดุลเกิดขึ้นระหว่างการตัดสินใจของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และสนองต่อความต้องการของชุมชน

4. อบรมผู้นำชุมชนและบุคลากรของรัฐให้มีทักษะในการมีส่วนร่วม และมีหุ้นส่วนในการพัฒนา ตลอดจนการบริหารจัดการองค์กรต่าง ๆ ที่ชุมชนได้จัดตั้งขึ้น

5. สนับสนุนชุมชนในกิจกรรมที่จะเพิ่มรายได้ ตลอดจนด้านวัสดุ อุปกรณ์ การเงิน และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่จะทำให้กิจกรรมของการพัฒนายั่งยืนอยู่ได้

6. ความรู้วิชาการและเทคโนโลยีตลอดจนข้อมูลข่าวสาร จะต้องจัดให้มีการสนองตอบต่อความต้องการและนำไปสู่การจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วม

7. การมีส่วนร่วมและการมีหุ้นส่วนถือเป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ รวมทั้งทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและการมีหุ้นส่วนต้องอยู่ในแผนการพัฒนาส่วนร่วมที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตประชาชน

ชูเกียรติ (2536) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ว่า มีอยู่ด้วยกัน 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล (2) ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ และ (3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร

World Health Organization (1981) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนช่วยในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น ต้องมีสิ่งจูงใจจากเหตุการณ์มองเห็นผลประโยชน์ตอบแทน และการถูกชักชวนจากเพื่อน หรือบอกกล่าวให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นต้นนำ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ทำให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการมีตำแหน่งทางสังคม การเป็นตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองตามสภาพความเป็นจริงในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม เป็นการให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความหมายของการอนุรักษ์

คำว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความหมายที่กว้าง เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้สามารถแยกย่อยออกเป็นป่าประเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภท การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเฉพาะพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งตามหลักการของการอนุรักษ์โดยทั่วไป ถือได้ว่าได้ยึดถือหลักการในทำนองเดียวกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของการอนุรักษ์ มานำเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

เกษม (2530) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า “อนุรักษ์” หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม การรู้จักใช้ทรัพยากรด้วยวิธีการสงวน หรือเก็บรักษาทรัพยากรที่หายากเอาไว้ รวมทั้งการป้องกันมิให้ทรัพยากรเกิดการสูญเสียในการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเกิดขึ้นด้วย

อุทิศ (2536) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า “การอนุรักษ์” หมายถึง การจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด เน้นการรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ดูหรือใช้ประโยชน์ ไม่มุ่งที่ประโยชน์สูงสุด การใช้ต้องมีการทำลายโดยต้องกำหนดไว้ไม่ให้เกินกว่าที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลง การใช้ที่ไม่ทำลาย ไม่ก่อผลกระทบจนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เปลี่ยนรูปหรือเสื่อมโทรมลง

นิวัติ (2542) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า “การอนุรักษ์” (conservation) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด โดยสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space) อีกด้วย

หลักการและวิธีการอนุรักษ์

เกษม (2544) ได้กล่าวถึงหลักการและวิธีการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

1. หลักการอนุรักษ์ ประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ ดังนี้

1.1 การใช้แบบยั่งยืน ทรัพยากรทุกประเภทต้องมีแผนการใช้แบบยั่งยืน (sustainable utilization) มีการวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากร พร้อมทั้งมีการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับชนิดของทรัพยากร และปริมาณการเก็บเกี่ยว เพื่อการใช้ช่วงเวลาที่ จะนำมาใช้และจำกัด บำบัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือเหลือน้อยจนไม่มีพิษมีภัย

1.2 การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อมีการใช้แล้ว ย่อมเกิดความเสื่อมโทรม เพราะการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมเก็บเกี่ยวมากเกินไปจนความสามารถในการปรับตัวของระบบ มีสารพิษเกิดขึ้น เก็บเกี่ยวบ่อยเกินไปและไม่ถูกต้องตามกาลเวลา จำเป็นต้องทำการ ฟื้นฟูให้ดีขึ้นก่อน จนทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ตั้งตัวได้ จึงจะสามารถนำมาใช้ได้ ในโอกาสต่อไป อาจใช้เวลาการฟื้นฟู การกำจัด การบำบัด หรือการทดแทนเป็นปี ๆ

1.3 การสงวนของหายาก ทรัพยากรบางชนิดหรือบางประเภทมีการนำมาใช้ใช้มากเกินไป หรือมีการแปรสภาพเป็นสิ่งอื่น ทำให้บางชนิดของทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมหายาก ถ้าปล่อยให้มีการ ใช้เกิดขึ้นแล้วอาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้ จำเป็นต้องสงวนหรือเก็บไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์ หรือเป็นตัว แม่บทในการผลิตมากขึ้น จนแน่ใจว่าได้ผลผลิตปริมาณมากพอแล้ว ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

2. วิธีการอนุรักษ์ ประกอบด้วยวิธีการ 8 วิธี ดังนี้

2.1 การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวก และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงาน เหล่านี้ต้องเป็นเรื่องการใช้อย่างยั่งยืน

2.2 การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวม กักเก็บทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ขึ้น อาจเก็บกักไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้

2.3 การรักษา ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไป ไม่ทำงานตามพฤติกรรม เสื่อมโทรม เกิดปัญหา เป็นจุดหรือพื้นที่เล็ก ๆ สามารถให้พื้นที่คืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ได้

2.4 การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้เป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการใช้ประโยชน์ ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ

2.5 การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี

2.6 การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้ รวมถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดให้ด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน เช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่น ๆ

2.7 การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

2.8 การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขต แบ่งกลุ่ม ประเภท ตามสมบัติของทรัพยากรสาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการจะแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุมมลพิษ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การแบ่งเขตนี้จะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วยมิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน

ความหมายของป่าชายเลน

ป่าชายเลน เป็นป่าประเภทหนึ่งของป่าไม่ผลัดใบ จำพวกป่าพลูหรือป่าบึงประเภทหนึ่ง ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของป่าชายเลนไว้ว่า “ป่าชายเลน” หมายถึง ป่าที่อยู่ริมฝั่งทะเลในเขตร้อน โดยเฉพาะบริเวณใกล้ปากแม่น้ำ มีไม้ประเภทรากงอกออกจากลำต้นและกิ่งก้านสาขา เพื่อก้ำยันลำต้นตามชายฝั่งที่เป็นเลน มีไม้โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ตะบูนขาว ลำพู ลำแพน แสมดำ แสมขาว โพธิ์ทะเล ตาตุ่ม และอื่น ๆ ไม้พื้นล่างมีปรังทะเล เหงือกปลาหมอ จาก และไม้อื่น ๆ ปะปนอยู่

สนิท (2542) ได้ให้ความหมายของป่าชายเลนไว้ว่า “ป่าชายเลน” หมายถึง สังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำหรืออ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่มีระดับน้ำทะเลท่วมถึงในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุด

Due (1962) ได้ให้ความหมายของป่าชายเลนไว้ว่า “ป่าชายเลน” หมายถึง (1) สังคมของพืชที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลาย ๆ ชนิด ตระกูล และเป็นพวกที่มีใบเขียวตลอดปี (evergreen species) ที่มีลักษณะทางชีววิทยา และความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน (2) กลุ่มสังคมพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณปากอ่าวชายฝั่งทะเลเขตร้อน (tropical region) ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (*Rhizophora*) เป็นไม้สำคัญและมีไม้ตระกูลอื่น ๆ ปะปนอยู่บ้าง

ลักษณะของป่าชายเลน

ป่าชายเลน เป็นป่าที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นป่าที่อยู่ริมฝั่งทะเลในเขตร้อน โดยเฉพาะบริเวณใกล้ปากแม่น้ำ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสนิท (2542) ได้กล่าวไว้ว่า ด้วยลักษณะปัจจัยสิ่งแวดล้อมของป่าชายเลนที่แตกต่างจากป่าชนิดอื่น ๆ ทำให้พรรณไม้ที่ขึ้นในป่าชายเลนมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพพื้นที่ คือ มีลักษณะทนแล้ง มีความสามารถเจริญเติบโตขึ้นในสภาพดินโคลนนุ่ม โดยมีการพัฒนาระบบรากให้เหมาะสม เช่น มีรากก้ำยัน มีรากหายใจ เนื่องจากต้องขึ้นอยู่ในสภาพน้ำขังเป็นเวลานานทุกวัน เมล็ดออกขณะอยู่บนต้น เพื่อความสำเร็จในการสืบต่อพันธุ์ตามธรรมชาติ พัฒนาโครงสร้างของอวัยวะให้เจริญอยู่ในที่ขาดน้ำ เช่น มีใบหนา ใบเป็นมันและมีต่อมขับเกลือ เป็นต้น

พรรณไม้ชนิดต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่ในป่าชายเลนจะขึ้นอยู่เป็นเขต ๆ ตามลักษณะของปัจจัยที่มากควบคุม คือ การท่วมของน้ำทะเล ชนิดของดิน ปริมาณของเกลือและแสงสว่าง ซึ่งสามารถแบ่งเขตของพรรณไม้ในป่าชายเลนของประเทศไทยออกเป็นเขตต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เขตที่ 1 เขตที่อยู่ใกล้ฝั่งน้ำ จะเป็นเขตของไม้โกงกาง ทั้งโกงกางใบใหญ่ ใบเล็ก โกงกางใบเล็กจะขึ้นหนาแน่นกว่าโกงกางใบใหญ่ นอกจากนี้ จะมีจากขึ้นอยู่หนาแน่นในบางท้องที่ใกล้ฝั่งน้ำ

เขตที่ 2 เขตที่อยู่ถัดเข้ามาจากเขตไม้โกงกาง จะเป็นเขตของไม้แสมและไม้ประดู่ขึ้นอยู่

เขตที่ 3 เขตที่อยู่ลึกเข้ามาจากเขตที่ 2 จะพบกลุ่มไม้ตะบูนขึ้นอยู่หนาแน่น และดินบริเวณนี้ค่อนข้างแข็ง อย่างไรก็ดี ในพื้นที่บางแห่งในเขตนี้ที่มีน้ำทะเลท่วมถึงเสมอ จะเป็นเขตของไม้โปรงและฝาดขึ้นอยู่ แต่บางครั้งก็พบไม้ทั้งสองชนิดนี้ขึ้นปะปนอยู่กับไม้ตะบูน

เขตที่ 4 เขตพื้นที่เลนแข็งและน้ำทะเลท่วมถึงในเวลาในระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุดเท่านั้น เป็นเขตของไม้เสม็ด ซึ่งขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เป็นเขตที่มีแนวติดต่อกันระหว่างป่าชายเลนกับป่าบก

ระบบนิเวศของป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นผืนป่าที่มีระบบนิเวศซึ่งมีความหลากหลาย ซึ่งสนิท (2542) ได้กล่าวถึงระบบนิเวศป่าชายเลนว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ (1) องค์ประกอบด้านโครงสร้างของระบบนิเวศ (ecosystem structure) และ (2) องค์ประกอบด้านหน้าที่หรือกิจกรรมของระบบนิเวศ (ecosystem functions) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. โครงสร้างระบบนิเวศป่าชายเลน ประกอบด้วย

1.1 ผู้ผลิต (producers) คือ พวกที่สร้างอินทรีย์สารโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ได้แก่ แพลงตอนพืช (phytoplankton) สาหร่าย (algae) และพรรณไม้ชนิดต่างในป่าชายเลน

1.2 ผู้บริโภค (consumers) ผู้บริโภคในป่าชายเลนแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1.2.1 กลุ่มผู้บริโภคหรือกินอินทรีย์สาร ได้แก่ พวกสัตว์หน้าดินขนาดเล็ก หอยสองฝา และปลาบางชนิด

1.2.2 กลุ่มผู้บริโภคหรือกินพืชโดยตรง (herbivores) พวกนี้จะกินพืชโดยตรง เช่น แผลงตอน สัตว์ ปู ไข่เดือน และปลาบางชนิด เป็นต้น

1.2.3 กลุ่มผู้บริโภคหรือกินสัตว์ (carnivores) ซึ่งรวมถึงพวกกินสัตว์ระดับแรก หรือระดับต่ำ (lower carnivores) ได้แก่ พวกกุ้ง ปู ปลาขนาดเล็ก และนกกินปลาบางชนิด และพวกกินสัตว์ระดับสูงสุด หรือยอด (top carnivores) ได้แก่ ปลาขนาดใหญ่ นก สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และมนุษย์

1.2.4 กลุ่มผู้บริโภคหรือกินทั้งพืชและสัตว์ (omnivores) ได้แก่ ปลาบางชนิด แต่ส่วนใหญ่แล้วสัตว์ในกลุ่มนี้จะกินทั้งพืชและสัตว์

1.3 ผู้ย่อยสลาย (decomposers) ได้แก่ แบคทีเรีย รา พวกปูและหอย

2. โครงสร้างหน้าที่หรือกิจกรรมของระบบนิเวศป่าชายเลน เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในแง่อาหารและการถ่ายทอดพลังงาน อาจแบ่งออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ คือ

2.1 เป็นห่วงโซ่อาหารที่เริ่มจากพืชสีเขียวไปสู่สัตว์ชนิดอื่นในระดับอาหารต่าง ๆ ที่สูงกว่า

2.2 เป็นห่วงโซ่อาหารที่เริ่มจากอินทรีย์สารไปสู่สัตว์ชนิดอื่น ๆ ในระดับอาหารต่าง ๆ ที่สูงกว่า

ความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลน

ป่าชายเลน เป็นผืนป่าที่มีความสำคัญและเป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ซึ่งนักวิชาการและผู้รู้ต่าง ๆ ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลนไว้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมนำมาเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

บุญเรียม (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของป่าชายเลนไว้ว่า ป่าชายเลน เป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่ามหาศาลของมนุษย์ ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม การประมง การป่าไม้ รวมทั้งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นห่วงโซ่อาหารของสัตว์น้ำเค็มที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งและในทะเล เป็นทั้งแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย แหล่งเพาะพันธุ์ และอนุบาลสัตว์น้ำ เป็นแหล่งการเจริญเติบโตของสัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด นอกจากนี้ ป่าชายเลนยังช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ เป็นเกราะกั้นบังชะลอความรุนแรงของพายุและคลื่นลมชายฝั่ง รวมทั้งความเร็วของกระแสน้ำ ช่วยดักกรองตะกอน สารมลพิษและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ มิให้ไหลลงไปสะสมในบริเวณชายฝั่งทะเล

ยอด (2540) ได้กล่าวถึงความสำคัญของป่าชายเลนไว้ว่า เป็นระบบนิเวศที่ประกอบด้วย พืชพรรณและสัตว์นานาชนิด ซึ่งดำรงชีวิตร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่เป็นดินเลน มีน้ำเค็มและน้ำกร่อยท่วมถึง ป่าชายเลนมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีพของประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้ป่าชายเลน และยังมี ความสำคัญต่อเนื่องไปถึงผู้คนทั่วโลก เพราะป่าชายเลนเป็นคลังอาหารธรรมชาติที่คอยหล่อเลี้ยงชีวิต ของมนุษย์ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์หลายรูปแบบ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ เป็นตะกอนกรองสิ่งปฏิกูล สารพิษ เป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย และช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สนิท (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลนไว้ว่า ป่าชายเลนนับเป็น ระบบนิเวศที่มีคุณค่ามหาศาล ซึ่งมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในหลาย รูปแบบ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลนได้ ดังต่อไปนี้

1. การนำมาใช้ประโยชน์ เป็นประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด โดยไม้ที่ได้จากป่าชายเลนนั้น นอกจากจะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเผาถ่านแล้วยังสามารถใช้เพื่อการเป็นไม้ฟืน ไม้เสาเข็ม ไม้ค้ำยัน เฟอร์นิเจอร์ นอกจากนี้ ยังมีผู้พัฒนาใช้เป็นวัตถุดิบในการกลั่นไม้เพื่อให้ได้สารแทนนินที่มีความ สำคัญมากในการฟอกย้อม และมีแอลกอฮอล์ กรดน้ำส้ม และเขมาน้ำมัน เป็นผลพลอยได้

2. การป้องกันชายฝั่งทะเล ป่าชายเลนจะทำหน้าที่เหมือนป้องกันคลื่นลมซึ่งมีราคาถูก และสามารถซ่อมแซมตนเองได้เมื่อได้รับความเสียหายพังทลายจากพายุ เมื่อมีป่าชายเลนกั้นอยู่ ป่าชายเลน ก็จะช่วยลดความรุนแรงของลมพายุ จนไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และระบบนิเวศอื่น ๆ ซึ่งอยู่ ถัดเข้ามา แต่ในทางตรงข้าม ในบริเวณที่ป่าชายเลนถูกทำลายไปจนถึงขอบฝั่งทะเล และชาวบ้านได้สร้าง คันนาุ้งเข้าแทนที่ เมื่อมีมรสุมนาุ้งเหล่านี้ก็พังทลายเสียหาย จนในที่สุดมีเจ้าของนาุ้งหลายราย ตระหนักถึงปัญหานี้ และได้พยายามปลูกป่าตามแนวริมคลองและริมทะเลเพื่อเป็นแนวกันลม

3. การทำหน้าที่ปกป้องระบบนิเวศบนบก ป่าชายเลนช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลมทะเล ในเวลาเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นแหล่งดักตะกอน สารปฏิกูล และสารมลพิษต่าง ๆ จากบนบกไม่ให้ ลงสู่ทะเล ทั้งนี้ มีงานวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่า ปริมาณสารเป็นพิษจะถูกสะสมอยู่ในดินป่า ชายเลนเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อป่าชายเลนถูกทำลายสารเหล่านี้ก็ถูกชะล้างลงสู่ทะเล

4. **การเพิ่มพื้นที่ประเทศ** จากการที่ป่าชายเลนจะเกิดขึ้นตามบริเวณปากแม่น้ำริมทะเลต่าง ๆ ดังนั้น จึงเป็นแหล่งทับถมของตะกอนดินทรายซึ่งไหลมากับแม่น้ำ และเมื่อถูกขวางกันด้วยแนวป่าชายเลนทำให้กระแสน้ำลดความเร็วลงเกิดการตกตะกอนทับถม ทำให้มีการงอกตัวของแผ่นดิน

5. **ประโยชน์ด้านนิเวศวิทยา** ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่เหมาะสมสำหรับการวางไข่ การหาอาหาร และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น กุ้ง ปลา และสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ บทบาทของป่าชายเลนในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำเศรษฐกิจ ที่ได้รับการศึกษาวิจัยและเป็นที่ยอมรับจากนักวิชาการทั่วโลก ในประเทศไทยเองก็มียานวิจัยที่ยืนยันแน่ชัดว่า ป่าชายเลนเป็นแหล่งวางไข่และหาอาหารของสัตว์น้ำเศรษฐกิจหลายชนิดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ป่าชายเลนจะให้ร่มเงา แหล่งหลบภัย สารอินทรีย์และสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่เป็นอาหาร ตลอดจนคุณภาพน้ำและคุณภาพดินที่เหมาะสมอีกด้วย

6. **การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจ** เช่น กุ้ง ปูทะเล เป็นต้น คิดเป็นเนื้อที่กว่า 418,736.75 ไร่ทั่วประเทศ โดยคาดว่าจะร้อยละ 99 ใช้พื้นที่ป่าชายเลนหรือหาดเลนเป็นแหล่งเพาะเลี้ยง แสดงให้เห็นว่าป่าชายเลนช่วยเอื้ออำนวยสัตว์น้ำวัยอ่อน อาหารและน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญ

7. **เป็นแหล่งยังชีพของประชาชนที่อาศัยตามชายฝั่งทะเล** ประชาชนอาศัยยังชีพอยู่ได้ด้วยการทำประมงขนาดเล็กชายฝั่ง และใช้ป่าชายเลนเป็นแหล่งเอื้ออำนวยปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ไม้สำหรับอุปกรณ์จับปลา เปลือกไม้ชายเลนสำหรับย้อมอาวนและแหให้คงทน เครื่องมือจับปูจากไม้ชายเลน น้ำผึ้งจากรังผึ้งในป่าชายเลน ลูกจากใบจากใช้มุงหลังคาและมวนบุหรี ยารักษาโรคต่าง ๆ ตัวหนอนบางชนิดใช้เป็นอาหาร รวมทั้งใช้ไม้ในการปลูกสร้างบ้านเรือนและสะพานทางเดินต่าง ๆ อีกด้วย ประมาณกันว่ามีประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลน ประมาณ 98,000 คน

8. **เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ** เนื่องจากป่าชายเลนมีความงดงามและอุดมไปด้วยพรรณไม้ต่าง ๆ ตั้งแต่เฟิร์น กล้วยไม้ ไปจนถึงต้นไม้ที่มีใบและดอกไม้สวยงาม อีกทั้งยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ชนิดต่าง ๆ และมีลำคลองลัดเลี้ยวไปมา ทำให้ป่าชายเลนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ 2,232.08 ไร่ อุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง 7,923.99 ไร่ และอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง 2,059 ไร่ ล้วนแล้วแต่มีความสวยงาม และเพิ่มความแปลกตาแก่ทัศนียภาพทางทะเลเป็นอย่างยิ่ง

ลักษณะของการเกิดป่าชายเลน

ธงชัย (2541) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเกิดป่าชายเลนไว้ว่า ป่าชายเลนเกิดขึ้นในบริเวณที่เป็นดินโคลนเลนตามริมฝั่งทะเล แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ทะเลสาบ และอ่าวที่มีน้ำทะเลท่วมถึงอยู่เป็นประจำและไม่มีคลื่นแรง พันธุ์ไม้ที่ขึ้นแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม แต่ลักษณะโดยทั่วไปจะมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. พันธุ์ไม้พวกแสม (*Avicennia* spp.) จะเกิดขึ้นได้ก่อนในบริเวณที่เป็นดินเหนียว ต่อมาไม้ถั่วขาว (*Bruguiera cylindrica* BL.) จะเข้าทดแทนไม้แสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเริ่มก่อนบริเวณที่ปากแม่น้ำ มีดินตะกอนอันอุดมด้วยแร่ธาตุอาหารที่บดถมอยู่ชั้นบน

2. พันธุ์ไม้พวกลำพู ลำแพน (*Sonneratia* spp.) จะเกิดขึ้นได้ก่อนในบริเวณที่เป็นดินโคลน บริเวณปากแม่น้ำที่มีน้ำท่วมถึงอยู่เกือบตลอดเวลา ต่อมาไม้โกงกางใบใหญ่ (*Rhizophora mucronata* Poir.) จะเข้าทดแทนถ้าไม่มีดินมาทับถมเร็วเกินไป หากดินบริเวณนั้นมีการระบายอากาศดี มีขุยพีชมาทับถมกันมาก ไม้โกงกางใบเล็ก (*Rhizophora apiculata* BL.) ก็จะขึ้นและเจริญเติบโตได้ดี พันธุ์ไม้โกงกางจะสามารถขึ้นอยู่ได้ห่างจากชายฝั่งไกลสุดถึงบริเวณที่มีน้ำทะเลท่วมถึงเสมอ

3. บริเวณที่มีพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่คงได้กล่าวมาแล้วนั้น เมื่อสภาพภูมิประเทศเปลี่ยนไป โดยกระแสน้ำได้พัดพาเอาตะกอนมาทับถมจนทำให้ดินมีความสูงเพิ่มขึ้น น้ำทะเลที่เคยท่วมถึงน้อยลงกว่าเดิม จนในที่สุดพันธุ์ไม้พวกพงกา ห้วสุ่ม และถั่วต่าง ๆ (*Bruguiera* spp.) ตลอดจนปรังทะเล (*Acrostichum aureum* Linn.) ก็จะพากันขึ้นอยู่หนาแน่น การสืบพันธุ์ของไม้โกงกางจึงไม่ดีพอ ทำให้พบไม้โกงกางขึ้นอยู่น้อยมากในบริเวณนี้

4. เมื่อพื้นดินถูกทับสูงขึ้นจนถึงระดับหนึ่ง น้ำทะเลก็กลับท่วมเป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้น บริเวณนี้ก็จะกลายเป็นเขตเชื่อมต่อ (ecotone) ระหว่างป่าชายเลนกับป่าบกที่มีไม้เสม็ด (*Melaleuca leucadendron* Linn.) ตะบูนขาว (*Xylocarpus granatum* Koen.) ตะบัน (*Xylocarpus gangeticus* Parkins.) ฝาด (*Lumnitzera littorea* Voigh.) หลุมพอทะเล (*Intsia bijuga* Ktze.) และหงอนไก่ทะเล (*Cnestis palala* Merr.) ขึ้นอยู่

กิจกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าชายเลน

ในอดีตที่ผ่านมา กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2537) ได้ระบุถึงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนและสภาพแวดล้อมไว้หลายประการ ซึ่งในปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนตลอดมา ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วย

1. การตัดไม้เกินกำลังผลิตของป่า เนื่องจากในปัจจุบันมีความต้องการใช้ไม้เป็นจำนวนมากในการก่อสร้างบ้านเรือน การทำเฟอร์นิเจอร์ การประกอบกรังถั่วแดง จึงมีการตัดไม้ที่ผิดกฎหมายมากขึ้นจนเกินกำลังผลิตของป่า ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ป่าชายเลนหลายแห่งเสื่อมสภาพและมีความสมบูรณ์ที่ต่ำ

2. การทำการเกษตรกรรม (agriculture) หมายถึง เฉพาะการเกษตรกรรมในพื้นที่ป่าชายเลนหรือบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ การทำสวน ทำไร่ ทำนา การปลูกข้าว และการปลูกมะพร้าว โดยเฉพาะทั่วไปแล้วป่าชายเลนไม่ว่าจะเป็นคุณภาพดิน คุณภาพน้ำ และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมแต่อย่างใด เนื่องจากปัญหาความเค็ม น้ำทะเลท่วมถึง การเกิดดินเปรี้ยว จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ต่ำ จึงมักจะไม่คุ้มกับการลงทุน และในปัจจุบันได้มีปัญหานำพื้นที่ป่าชายเลนนำไปใช้ทำนาเกลือเพิ่มเติมขึ้นมากเป็นจำนวนมาก

3. การขยายตัวของแหล่งชุมชน (urbanization) การพัฒนาแหล่งชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน ได้แก่ การตั้งบ้านเรือน การก่อสร้างสถานที่ราชการ การสร้างสถานศึกษา ด้านสุขภาพ การพัฒนาในรูปแบบของนิคมสหกรณ์การประมงและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง รวมทั้งกิจกรรมสาธารณูปการบางประเภท ผลกระทบของชุมชนนอกจากจะเกิดขึ้นในระยะดำเนินการแล้ว ยังมีผลต่อเนื่องในระยะยาวเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการขยายชุมชนเป็นจำนวนมาก มีผลให้บริเวณนั้นขาดแนวป้องกันคลื่นลม ทำให้ตะกอนและสารมลพิษไหลลงสู่แหล่งน้ำ การใช้พื้นที่บริเวณป่าชายเลนเป็นที่ถมขยะมูลฝอยทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม

4. การก่อสร้างถนน (road) การตัดถนนผ่านป่าชายเลนเป็นการทำลายสภาพป่าชายเลนในบริเวณนั้นให้สูญเสียไปอย่างถาวร การสร้างถนนในป่าชายเลนจะต้องมีการถมแนวถนนด้วยเศษวัสดุจากภายนอก แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีการขึ้นลงของน้ำทะเลในบริเวณนั้น ทำให้เกิดการกร่อน (erosion) ไปยังป่าชายเลนบริเวณข้างเคียง

สถานการณ์ป่าชายเลน

เมื่อกล่าวถึงสถานการณ์ป่าชายเลน สนธิ (2542) ได้ระบุถึงสถานการณ์ดังกล่าวไว้ว่า ป่าชายเลนทั่วโลกมีพื้นที่ประมาณ 113,428,089 ไร่ ขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในเขตร้อน ประเทศที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดในโลก คือ ประเทศอินโดนีเซีย มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 39,606,250 ไร่ ส่วนประเทศไทยมีเนื้อที่ป่าชายเลนมากเป็นอันดับ 7 ของโลก คือ มีเนื้อที่ประมาณ 1,227,574 ไร่ ด้วยเหตุที่ป่าชายเลนมีความสำคัญทั้งในด้านประมง ป่าไม้ และอุดมไปด้วยทรัพยากรแร่ธาตุชนิดต่าง ๆ ทำให้ป่าชายเลนในประเทศไทย ได้รับการบุกรุกและทำลายลงอย่างรวดเร็ว จากการใช้ภาพถ่ายทางอากาศติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าชายเลน แสดงให้เห็นถึงการลดลงอย่างต่อเนื่องของเนื้อที่ป่าชายเลนในประเทศไทย อีกทั้ง กรมป่าไม้ (2545) ได้ระบุไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2518 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทยมีอยู่ 1,954,375 ไร่ แต่จากการสำรวจและการแปลภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT-5 (TM) ครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2543 พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนคงเหลืออยู่เพียง 1,532,843.75 ไร่ ซึ่งเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ที่เหลืออยู่นั้น (ประมาณ 720,000 ไร่) มีสภาพที่เสื่อมโทรมจนเป็นที่นาวิถก และในปี พ.ศ. 2544-2546 รัฐได้มีนโยบายให้ยกเลิกสัมปทานป่าชายเลนที่เหลืออยู่ทั้งหมด โดยการปรับเปลี่ยนนโยบายจากการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากไม้มาเป็นเพื่อการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม การบุกรุกทำลายป่าก็ยังคงมีอยู่ต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ภาครัฐจึงจะต้องหาแนวทางในการอนุรักษ์ เพื่อให้ป่าชายเลนสามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

แนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2545) ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงกล่าวถึงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับด้านดังกล่าวไว้ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

สถานการณ์

การใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลอย่างไม่เหมาะสม มีผลทำให้ทรัพยากรชายฝั่งทะเลเสื่อมโทรม กล่าวคือ ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลายเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการพัฒนาเป็นชุมชนเมือง จนทำให้พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็วจาก 2,299,375 ไร่ ในปี พ.ศ. 2504 เหลือเพียง 1,525,997 ไร่ ในปี 2543 นอกจากนี้ ชายหาดทั้งหาดหิน

หาดทราย หาดเลน ได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นท่าเทียบเรือ สถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อน ที่ดึงดูดผู้คนจากกิจกรรมดังกล่าว ทำให้มีการปล่อยของเสียลงสู่สิ่งแวดล้อมจนเกินศักยภาพของการรองรับ และไม่อาจปรับคืนสภาพตามธรรมชาติได้ จึงมีผลต่อคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งในบริเวณดังกล่าว อาทิ ในปี พ.ศ. 2542 คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งบริเวณพื้นที่แหลมสอก จังหวัดตราด บริเวณอ่าวไทยตอนในโดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ปากแม่น้ำบางปะกง ปากคลองบ้านแหลม-ปากคลองบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี หาดบ้านปากบารา บ้านทุ่งรีน จังหวัดสตูล และหาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต มีคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งไม่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง โดยเฉพาะมีการปนเปื้อนของแบคทีเรียโคลิฟอร์มทั้งหมดมากกว่า 1,000 หน่วยเอ็มพีเอ็นต่อ 100 มิลลิลิตร ค่าออกซิเจนละลายในน้ำมีค่าน้อยกว่า 4.00 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณธาตุอาหารสูงเกินมาตรฐาน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุก่อให้เกิดปรากฏการณ์น้ำเปลี่ยนสีได้ทราบจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ทรัพยากรชายฝั่งทะเลอื่น ๆ เช่น แนวปะการังในหลายบริเวณของชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยและอันดามันมีสภาพเสื่อมโทรมมากจนไม่สามารถฟื้นตัวได้ตามธรรมชาติ เช่น บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ส่วนด้านอ่าวไทยฝั่งตะวันตก แนวปะการังเสื่อมโทรมทั้งจากพายุและการท่องเที่ยว ในภาพรวมพบปะการังเสื่อมโทรมบริเวณอ่าวไทย ร้อยละ 23.70 และบริเวณฝั่งอันดามัน ร้อยละ 48.80 หญ้าทะเลและสาหร่ายทะเล ประมาณร้อยละ 20.00 มีสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มจะเสื่อมโทรมลงอีก ซึ่งเกิดจากการคุกคามของการทำนากุ้งและการประมงที่ผิดวิธี ทรัพยากรประมงชายฝั่งและประมงทะเล ทั้งสัตว์น้ำกร่อยบริเวณชายฝั่งและสัตว์น้ำในทะเลมีปริมาณและขนาดลดลง นอกจากนี้ ยังมีการใช้น้ำใต้ทะเลเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการถมทะเลเพื่อการขยายพื้นที่ หรือการก่อสร้างแนวป้องกันคลื่นลมกีดขวางการเคลื่อนตัวของกระแสน้ำชายฝั่ง จนทำให้เกิดกระแสน้ำและสูญเสียมวลทราย ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่งทะเล การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแร่และทรัพยากรธรณีประเภทอื่นก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่ามาสู่ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลเช่นกัน จากรายละเอียดข้อมูลประทานบัตรเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าชายเลน ที่สิ้นสุดอายุประทานบัตรในระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2540 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 พบว่า มีพื้นที่ประทานบัตรเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าชายเลนจำนวน 25 แปลง คิดเป็นพื้นที่ 6,460 ไร่ ซึ่งพบว่า พื้นที่ประทานบัตรเหล่านั้นมีการทำลายสภาพป่าและลดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน นอกจากนี้ ประทานบัตรเหมืองแร่ในทะเลอีก 2 แสนไร่ ที่มีกระบวนการดั้งเดิมมาใช้ประโยชน์ด้วยการดูดทรายบกและทรายแม่น้ำ ในระยะที่ผ่านมาเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และขาดมาตรการควบคุมเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในกระบวนการผลิต ทำให้ส่งผลกระทบต่อปะการังและหญ้าทะเล รวมทั้งคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง

นอกจากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชายฝั่งทะเลแล้ว ปัจจุบันพื้นที่ชายฝั่งทะเลของไทยเกิดการกัดเซาะพังทลายอย่างรุนแรงต่อเนื่อง ทั้งสาเหตุจากธรรมชาติ เช่น การเคลื่อนตัวของเปลือกโลกและการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล เป็นต้น และจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อทรัพยากรชายฝั่ง ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงในหลายพื้นที่ อาทิ ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยตอนบน ตั้งแต่จังหวัดฉะเชิงเทรา ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนอ่าวไทยตอนล่างบริเวณจังหวัดสงขลา ปัตตานี และนราธิวาส

ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น ตามการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร รวมทั้งไม่มีการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ตามสมรรถนะที่ดิน ขาดการวางผังเมือง และไม่มีการวางแผนการควบคุมการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลที่เหมาะสม ไม่มีการควบคุมการระบายและทิ้งของเสียจากกิจกรรมต่าง ๆ ออกสู่สิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด ขาดระบบการจัดการเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่เหมาะสม และไม่มีการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลให้กลับคืนสภาพที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ยั่งยืน นอกจากนี้ มาตรการด้านกฎหมาย และข้อบังคับยังไม่สามารถใช้ดำเนินการกับผู้บุกรุกทำลายทรัพยากรชายฝั่งทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการผ่อนผันตามมติคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติโครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต และประการสำคัญคือ การขาดจิตสำนึกของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมาย

1. สงวนให้มีพื้นที่ป่าชายเลนไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่
2. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลทุกประเภท เพื่อรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชายฝั่งทะเลตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล
3. คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งทั่วประเทศไทย จะต้องอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง โดยให้ความสำคัญแก่ชายฝั่งบริเวณท่องเที่ยวที่สำคัญและอ่าวไทยตอนบนเป็นอันดับแรก
4. ให้มีการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในสัดส่วนที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และสภาพแวดล้อม โดยครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

5. ให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรแร่และทรัพยากรธรณีระยะยาว เพื่อสงวนรักษาทรัพยากรแร่และทรัพยากรธรณีที่จะมีความสำคัญต่อการพัฒนาในอนาคตและความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งประสานการใช้ประโยชน์ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และลดความขัดแย้งกับการจัดการทรัพยากรอื่น ๆ

6. ให้มีการผลิตและพัฒนาแหล่งพลังงานให้เพียงพอับความต้องการอย่างประหยัด โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งความสมดุลในธรรมชาติ

7. อนุรักษ์ กู้มครอง และฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม เพื่อเป็นมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศ

8. ชุมชนทุกระดับต้องมีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียว เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ สังคมมรดกทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี

9. ชุมชนทุกระดับและประชาชนมีจิตสำนึก และจิตวิญญาณ รวมทั้งความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับที่เหมาะสม

นโยบายและแนวทางการดำเนินงาน

นโยบายที่ 1: นโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลต้องมีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งให้น้อยที่สุด มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาและควบคุมการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลและทรัพยากรชายฝั่งทะเลให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับได้ รวมทั้งกำหนดแนวเขตปลอดการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีความสำคัญต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2. กำหนดระเบียบและควบคุมการพัฒนาและขยายตัวของชุมชนเมืองบริเวณชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ พร้อมจัดระเบียบการใช้ชายหาดให้เหมาะสม รวมทั้งจัดให้มีระบบกำจัดมูลฝอย ระบบบำบัดน้ำเสียให้ครบทุกพื้นที่ ทั้งนี้ โดยให้มีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3. กำหนดการป้องกันความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำทะเล อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาทั้งของภาครัฐและเอกชน

4. ป้องกันและรักษาคุณภาพน้ำทะเลในบริเวณที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศในพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ 23 จังหวัด ให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลและชายฝั่ง

5. กำหนดมาตรการทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อดำเนินการป้องกัน ควบคุม และปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรชายฝั่งทะเลอย่างเคร่งครัด

6. ห้ามการถมที่ดินชายหาด ที่ชายทะเล และที่ได้น้ำทะเลซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของรัฐ ยกเว้นโครงการของรัฐที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจระดับชาติ ความมั่นคง และการอนุรักษ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของธรรมชาติ โดยต้องได้รับอนุมัติจากนายกรัฐมนตรี และผ่านขั้นตอนการพิจารณาผลกระทบสิ่งแวดล้อม

7. เร่งรัดกำหนดเขตการเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั่วประเทศ และจัดทำแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม แผนการจัดการที่ดินและขีดความสามารถของพื้นที่ รวมทั้งควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเพาะเลี้ยง ทั้งในเขตป่าชายเลนและหลังเขตป่าชายเลน

8. กำหนดเขตอุตสาหกรรมแร่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ใกล้เคียง และเขตทะเลลึกให้เหมาะสม รวมทั้งวางแผนการจัดการแร่ในแต่ละเขต โดยคำนึงถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม

9. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก และสร้างจิตวิญญาณแก่ผู้บริหาร นักการเมืองทุกระดับ ประชาชน องค์กร และสถาบันการศึกษา ถึงความสำคัญและคุณค่าของพื้นที่ชายฝั่งทะเลและทรัพยากรชายฝั่งทะเล

นโยบายที่ 2: นโยบายการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลต้องคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ และศักยภาพการผลิตของทรัพยากรชายฝั่งทะเล มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้มีระบบการบริหารและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลแบบผสมผสาน และควบคุมการใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศชายฝั่งทะเล

2. เร่งรัดการจัดทำแผนจัดการและแผนปฏิบัติการทรัพยากรชายฝั่งทะเลทุกประเภท ในระดับภูมิภาคและจังหวัด

3. ส่งเสริมองค์กร 3 ฝ่าย (ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง) ให้มีบทบาทในการกำหนดแผนงาน และติดตามตรวจสอบการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

4. ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง และจัดรูปแบบองค์กรให้เหมาะสม รวมทั้งเร่งรัดให้มีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัดจริงจัง

นโยบายที่ 3: นโยบายกำหนดเขตการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลและได้น้ำทะเล พร้อมทั้งกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินชายฝั่งทะเลที่ได้น้ำทะเลเพื่อป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม และลดข้อขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรม มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดเขตการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลและได้น้ำทะเล รวมทั้งพื้นที่ต่อเนื่องถึงพื้นที่บนบกตามสมรรถนะที่ดิน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่กำหนดเขต ให้เหมาะสมกับขีดความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ และควบคุมกิจกรรมในแต่ละเขตเพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2. ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง

3. ออกกฎหมายกระทรวงผังเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลให้ครบทั่วประเทศ และจัดทำพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะในพื้นที่เร่งด่วน รวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ เพื่อควบคุมการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ

นโยบายที่ 4: นโยบายสงวนและรักษาระบบนิเวศชายฝั่งทะเลให้เหมาะสมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดให้เขตอนุรักษ์ป่าชายเลนและเขตอนุรักษ์แนวปะการังทั่วประเทศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูเพื่ออนุรักษ์และควบคุมระบบนิเวศป่าชายฝั่งทะเลให้เหมาะสม

รวมทั้งกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในเขตอนุรักษ์แนวปะการัง พร้อมทั้งจัดทำแผนที่และแผนปฏิบัติการฟื้นฟูให้ครบทุกจังหวัด

2. ประกาศให้แหล่งหญ้าทะเลและสาหร่ายทะเลที่อุดมสมบูรณ์เป็นเขตรักษาพันธุ์พืช ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูสงวนรักษาหญ้าทะเลและสาหร่ายทะเล ส่วนบริเวณพื้นที่ที่หญ้าทะเลและสาหร่ายทะเลเสื่อมโทรม ให้ส่งเสริมเป็นพื้นที่อนุญาตสำหรับกิจกรรมประมงพื้นบ้าน

3. เร่งรัดกำหนดมาตรการป้องกันพร้อมจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อแก้ไขปัญหาอุบัติภัย อันเนื่องมาจากการแพร่กระจายของมลพิษแบบฉับพลัน ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด

4. กำหนดมาตรการป้องกัน ควบคุม และแก้ไขความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งทะเล อันเนื่องมาจากการทำเหมืองแร่ การขุดเจาะน้ำมันในทะเล การปล่อยของเสียที่ปนเปื้อนของน้ำมัน และการทิ้งกากน้ำมันหรือสิ่งปฏิกูล รวมทั้งกำหนดแผนป้องกันควบคุมมลพิษและบำบัดมลพิษอันเนื่องมาจากการรั่วไหลของน้ำมัน

5. รักษาและฟื้นฟูชายหาดให้เป็นแนวกันชนธรรมชาติระหว่างบกกับทะเล ตลอดจนป้องกันความเสื่อมโทรมของหาดทราย หาดหิน หาดเลน เพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางนิเวศวิทยาและความงดงาม

6. ส่งเสริมการวิจัยเพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ เช่น พะยูน โลมา เต่าทะเล และให้นำผลวิจัยไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

7. ให้กรมประมงประสานงานกับกรมป่าไม้ออกกฎกระทรวง โดยอาศัยพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กำหนดสัตว์น้ำเพื่อการสงวนและคุ้มครองให้เป็นไปตามหลักวิชาการ โดยให้พะยูนเป็นสัตว์หายาก โลมา เต่าทะเล และปะการัง เป็นสัตว์คุ้มครอง

8. ควบคุมการจับและการส่งออกปลาสวยงาม เต่าทะเล และห้ามมิให้มีการครอบครองซากสัตว์ทะเล รวมทั้งปะการังซึ่งมีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ พร้อมทั้งส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์ทะเล

9. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ เพื่อสร้างจิตสำนึกและจิตวิญญาณ ให้เห็นถึงคุณค่าของการ สงวนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ทะเลที่หายากและการอนุรักษ์ชายฝั่งทะเล

นโยบายที่ 5: นโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และการจัดการป่าชายเลนให้เป็นระบบ และต่อเนื่อง มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ปรับปรุงและกำหนดแนวเขตอนุรักษ์ป่าชายเลนให้ชัดเจนตลอดแนวชายฝั่งทะเล ทั้งฝั่งทะเล อันดามันและอ่าวไทย รวมทั้งจัดทำแผนที่แสดงแนวเขตให้ชัดเจน

2. เร่งรัดกำหนดแผนการจัดการป่าชายเลนระดับจังหวัด และควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ ป่าชายเลน พื้นที่หลังแนวเขตป่าชายเลนและเขตต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกันและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

3. การบุกรุกใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้ดำเนินการตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและเปิดเผยเอกสารสิทธิ์

4. กำหนดมาตรการและดำเนินการป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมและการบุกรุกป่าชายเลน ให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534

นโยบายที่ 6: นโยบายเร่งรัดฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่เสื่อมสภาพและเสริมสร้างพื้นที่ป่า ชายเลนขึ้นใหม่ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ แลข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมทั้งเร่งรัดให้มีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง

2. เร่งรัดและสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการปลูกเสริมป่าชายเลนในพื้นที่ เสื่อมโทรม ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนที่เคยถูกบุกรุกเพื่อทำการเพาะเลี้ยง และอยู่ในสภาพทิ้งร้าง ให้กรมป่าไม้ เร่งดำเนินการฟื้นฟู

3. ส่งเสริมการปลูกป่าเลนในพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมและพื้นที่หาดเลนงอกใหม่

นโยบายที่ 7: นโยบายอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลและเกาะ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนถาวร มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. วางแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติทางทะเลให้ครบทุกพื้นที่ และกำหนดเขตสงวนบริเวณชายฝั่งทะเล เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศชายฝั่งทะเล
2. ให้ประกาศบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลาย หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
3. ควบคุมดูแลการบริหารและพัฒนาก่อให้เกิดผลเสียต่อบริเวณชายฝั่งทะเล และทรัพยากรชายฝั่งทะเลทุกประเภท
4. รักษาและฟื้นฟูชายหาด รวมทั้งพื้นที่บริเวณชายทะเลที่จะเป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนจัดระเบียบชายหาดให้สอดคล้องกับผังเมืองและเป็นเขตปลอดมลพิษและน้ำเสีย
5. เร่งรัดดำเนินการทางกฎหมายอย่างเด็ดขาดต่อผู้บุกรุก และผู้ปิดกั้นที่สาธารณประโยชน์

นโยบายที่ 8: นโยบายป้องกันและขจัดมลพิษทางน้ำ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินมิให้ล่วงล้ำลำน้ำในบริเวณทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ เกาะ และชายฝั่งทะเลอย่างเข้มงวด
2. ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ และการจัดการมลพิษทางน้ำจากแหล่งกำเนิดมลพิษอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ โดยร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ให้มีระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวม สำหรับชุมชนในระดับเทศบาล และสุขาภิบาลทั่วประเทศ โดยสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม

4. กำหนดและปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญ และมาตรฐานน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ ให้เหมาะสมและทันต่อสถานการณ์

นโยบายที่ 9: นโยบายการใช้ทรัพยากรแร่และทรัพยากรธรณีอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักการอนุรักษ์ โดยคำนึงถึงความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติแร่ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์ กำหนดบทลงโทษให้รัดกุมเหมาะสม มีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง เร่งออกกฎหมายควบคุมการใช้ทรัพยากรธรณีบางประเภท เช่น ดินลูกรัง การดูดทรายบก ทรายน้ำ การขุดตักหน้าดิน

2. กำหนดพื้นที่ที่มีศักยภาพในการทำเหมืองแร่เชิงพาณิชย์ให้ชัดเจน รวมทั้งมีมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ

3. การพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่ และทรัพยากรธรณี ต้องสอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ ประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ ให้สัมพันธ์กับการขยายตัวของอุตสาหกรรมในประเทศ

4. กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ประกอบการจัดทำผังโครงการ และแผนการนำแร่มาใช้ประโยชน์ กำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไข ติดตามตรวจสอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งแร่แต่ละพื้นที่ให้เหมาะสม

นโยบายที่ 10: นโยบายพัฒนาและจัดหาแหล่งพลังงานให้มีปริมาณเพียงพอับความต้องการอย่างประหยัด โดยคำนึงถึงการรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. เร่งรัดสำรวจและพัฒนาทรัพยากรพลังงาน เช่น ปิโตรเลียม ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2. จัดทำแนวทางการจัดหาและพัฒนาพลังงานให้เพียงพอับความต้องการอย่างประหยัด ในระดับราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการพัฒนาพลังงานประเภทต่าง ๆ และจัดเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับการพัฒนาพลังงานในอนาคต

นโยบายที่ 11: นโยบายป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมและการสูญเสียทรัพยากรดิน และฟื้นฟูคุณภาพของดิน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ออกกฎหมายเฉพาะเพื่อกำหนดเขตการใช้ที่ดินและควบคุมกิจกรรมที่จะมีผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ได้แก่ การขุดตักหน้าดิน การขุดและดูดทรายบก รวมทั้งให้มีการนำมาตรการด้านกฎหมายบังคับใช้ให้เกิดผลอย่างจริงจัง
2. กำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการถมที่ดินชายตลิ่ง ชายหาด ที่ชายทะเลและที่ได้นำทะเล เพื่อฟื้นฟูสภาพที่ดินกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่สูญเสียไป เนื่องจากการกัดเซาะของชายตลิ่งและชายฝั่ง โดยให้คงพื้นที่เท่าที่มีอยู่เดิม

นโยบายที่ 12: นโยบายกำหนดและรักษาระบบคุ้มครองพื้นที่ให้สอดคล้องกับหลักการจัดการนิเวศวิทยา รวมทั้งมีการจัดการที่เหมาะสมกับแหล่งธรรมชาติ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. สนับสนุนให้มีการประกาศเขตวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ที่อยู่ระหว่างดำเนินการสำรวจศึกษา ให้เสร็จสิ้นภายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และเร่งรัดจัดทำแผนแม่บทการจัดการพื้นที่คุ้มครองให้เสร็จสิ้นภายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9
2. ประกาศเขตพื้นที่ของรัฐที่มีแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ให้เป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

นโยบายที่ 13: นโยบายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสงวนที่ดินเป็นพื้นที่สีเขียว สำหรับเป็นพื้นที่ที่สร้างความสดชื่น และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนและประชากรในขนาดพอเพียงพอ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่รัฐสำรวจและขึ้นทะเบียนไว้ พื้นที่ชายฝั่งทะเล เขตรักษาพันธุ์พืช เขตสงวนชีวมวล เขตสงวนไว้เพื่อการศึกษาทางวิชาการ เขตป่าสงวนหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขตชุมชนโบราณ เขตอุทยานประวัติศาสตร์ และบริเวณที่มีคุณค่าทางด้านระบบนิเวศที่อยู่ประชิดกับชุมชน เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสถานที่เพื่อการนันทนาการ

นโยบายที่ 14: นโยบายส่งเสริมภารกิจเอกชน องค์กรเอกชน และประชาชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมการให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น และให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดมาตรการจูงใจให้ธุรกิจเอกชนรวมตัวเป็นเครือข่าย และจัดตั้งกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมของแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้องค์กรเอกชนและชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นเครือข่ายทั้งระดับเมืองและชนบท
2. ประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรเอกชน ในการปรับปรุงระบบข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการฝึกอบรมต่าง ๆ
3. ส่งเสริมโครงการความร่วมมือในการรณรงค์สิ่งแวดล้อม และการแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ และความรู้ทางวิชาการที่ทันสมัยกับต่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ
4. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะบทบาทการจัดการสิ่งแวดล้อม

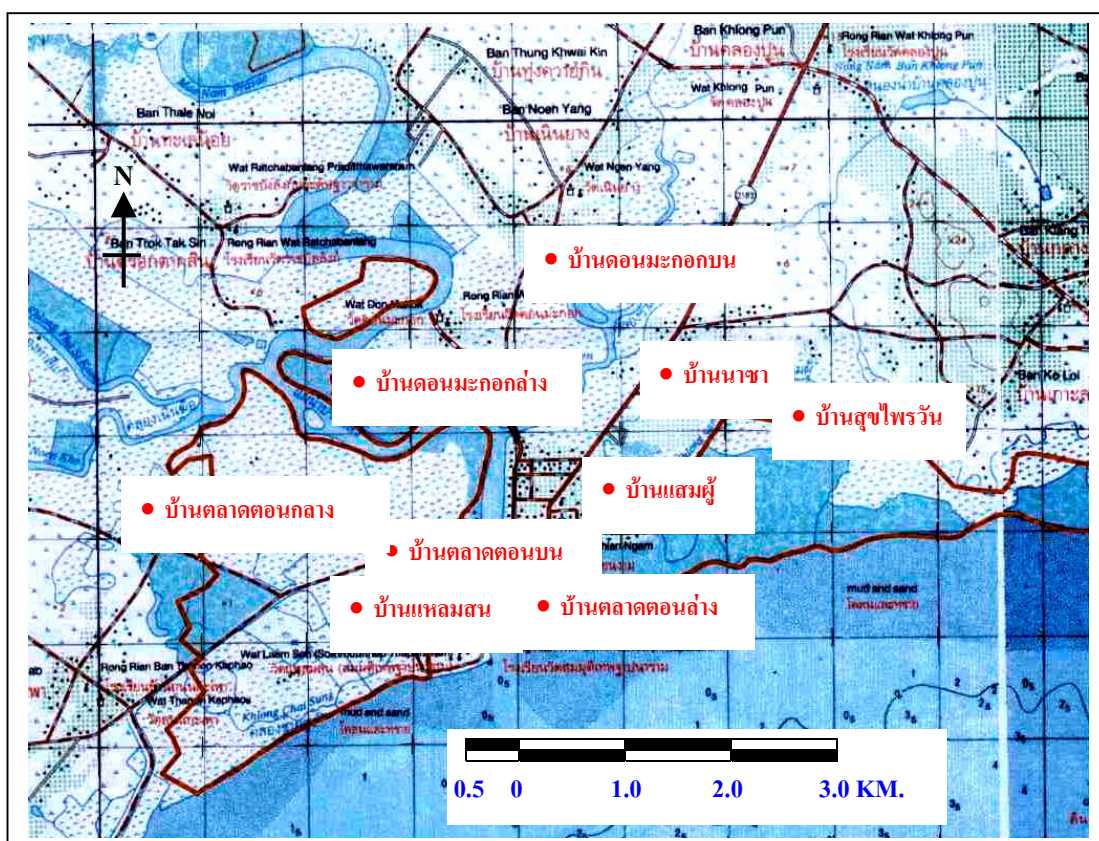
ประวัติความเป็นมาของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด และพื้นที่ศึกษา

ประวัติความเป็นมาของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (2548) ได้สรุปไว้ว่า ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลปากน้ำประแส อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระยอง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9,087 ไร่ เดิมเป็นป่าสัมปทาน และเกิดปัญหาการทำไม้เกินกำลังผลิตของป่า จึงทำให้ราษฎรเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ ประกอบกับในปี พ.ศ. 2528 กึ่งมีราคาแพง ทางรัฐบาลได้สนับสนุนให้ราษฎรทำการเลี้ยงกุ้ง จึงทำให้ราษฎรเข้าทำการบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าชายเลนมากขึ้น ทั้งผู้ประกอบการไม่ได้ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ จึงก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านระบบนิเวศอย่างมากและเป็นวงกว้าง เกิดการลุกลามไปสู่ผลกระทบทางสังคมในที่สุด ต่อมากรมป่าไม้อนุญาตให้ราษฎรสามารถเข้าพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จึงเกิดปัญหากับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่มาโดยตลอด ดังนั้น การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าประแส-พังราด จึงเป็นแนว

ทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้ราษฎรหันเข้ามาเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตได้ต่อไป

ทั้งนี้ แผนที่แสดงที่ตั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง ได้แสดงไว้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงที่ตั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

ที่มา: สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 (2548)

ตำบลปากน้ำกระเส อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

กรมการพัฒนาชุมชน (2548) ได้รวบรวมข้อมูลของตำบลปากน้ำกระเสไว้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา ตำบลปากน้ำกระเสอยู่ในเขตอำเภอกะเลง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านตลาดตอนล่าง หมู่ที่ 2 บ้านตลาดตอนบน หมู่ที่ 3 บ้านคอนมะกอกล่าง หมู่ที่ 4 บ้านนาซา หมู่ที่ 5 บ้านคอนมะกอกบน หมู่ที่ 6 บ้านแหลมสน หมู่ที่ 7 บ้านเสมผู้และ หมู่ที่ 8 บ้านตลาดตอนกลาง เป็นชุมชนดั้งเดิมแต่สมัยอยุธยา ซึ่งมักอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ชื่อตำบลเก่าคือปากน้ำกระเส สมัยก่อนเคยเป็นที่ตั้งของเมืองคู่กับเมืองกะเลง

2. สภาพทั่วไปของตำบล เป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล มีแม่น้ำกระเสกั้นเขตตำบล มีลำคลองไหลลงสู่ทะเล มีการทำนาเกลือ มีปลาน้ำกร่อยริมฝั่งแม่น้ำกระเส มีท่าเรือประมงขนาดใหญ่ ปลูกรมะม่วง มะพร้าว บริเวณปากแม่น้ำเป็นชุมชนหนาแน่น เป็นแหล่งการค้าของตำบล

3. อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อดำบลทุ่งควายกิน ตำบลคลองปูน อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

ทิศใต้ ติดต่อกว๊านไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อดำบลคลองปูน อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดต่อแม่น้ำกระเส ตำบลทางเกวียน ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

4. จำนวนประชากรของตำบล มีจำนวน 7,104 คน เป็นชาย 3,515 คน เป็นหญิง 3,589 คน

5. ข้อมูลอาชีพของตำบล มีดังต่อไปนี้

5.1 รับจ้างทั่วไปในอุตสาหกรรม และตามโรงงานอุตสาหกรรม

5.2 ทำการเกษตร เช่น ปลูกรมะม่วง มะพร้าว

5.3 ประมงพื้นบ้าน เลี้ยงปลาในกระชัง

5.4 ประมงทะเลเล็ก

5.5 ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว ปลาทูกรอบ ผลิตภัณฑ์ทางการประมง

ตำบลกองดิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

กรมการพัฒนาชุมชน (2548) ได้รวบรวมข้อมูลของตำบลกองดินไว้ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา บ้านกองดิน เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเตรียมเข้าตีเมืองจันทบุรีได้เคลื่อนทัพมาพักที่วัด (ปัจจุบันคือวัดกองดิน หมู่ที่ 2) และใช้สถานที่ดังกล่าวในการดำเนินปั้น จนได้ชื่อว่าบ้านกองดิน และต่อมาเมื่อตั้งเป็นตำบลจึงใช้ชื่อว่าตำบลกองดิน ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตอำเภอแกลง จังหวัดระยอง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกองดิน 10 หมู่บ้าน และอยู่ในเขตเทศบาลตำบลกองดิน 1 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 2)

2. สภาพทั่วไปของตำบล สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับเนินเขาและมีอ่างน้ำเขาอยู่อยู่บางส่วน ลักษณะอากาศร้อนชื้นฝนตกชุกช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคมของทุกปี

3. อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อดำบลคลองปูน และตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดต่ออำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อดำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

4. จำนวนประชากรของตำบล มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,187 คน เป็นชาย 2,563 คน และเป็นหญิง 2,624 คน

5. ข้อมูลอาชีพของตำบล มีอาชีพหลัก ทำสวน/ทำไร่

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งได้ทำการรวบรวมมานำเสนอไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

สุวรรณิ (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอเสนา จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนแห่งนี้ ได้แก่ เพศ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และอาชีพ

สมศักดิ์ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบางเตย ประกอบด้วยปัจจัย 2 ประการ คือ (1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การได้รับข่าวสาร ระดับการศึกษา รายได้ ความรู้ด้านป่าชายเลน และ (2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ผู้นำชุมชน และกองทุนจัดการป่าชายเลน

สุทธิกรณ์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม รองลงมา ได้แก่ การเข้ารับการฝึกอบรม และการได้รับเอกสารหรือข่าวสาร ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชายเลนแห่งนี้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนแห่งนี้มากที่สุด คือ ประชาชนไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน และการเข้าไปจับสัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่ปลูกป่าทำให้ต้นไม้ได้รับความเสียหาย ประชาชนไม่มีเวลา และขาดแคลนกล้าไม้ที่จะใช้ปลูก

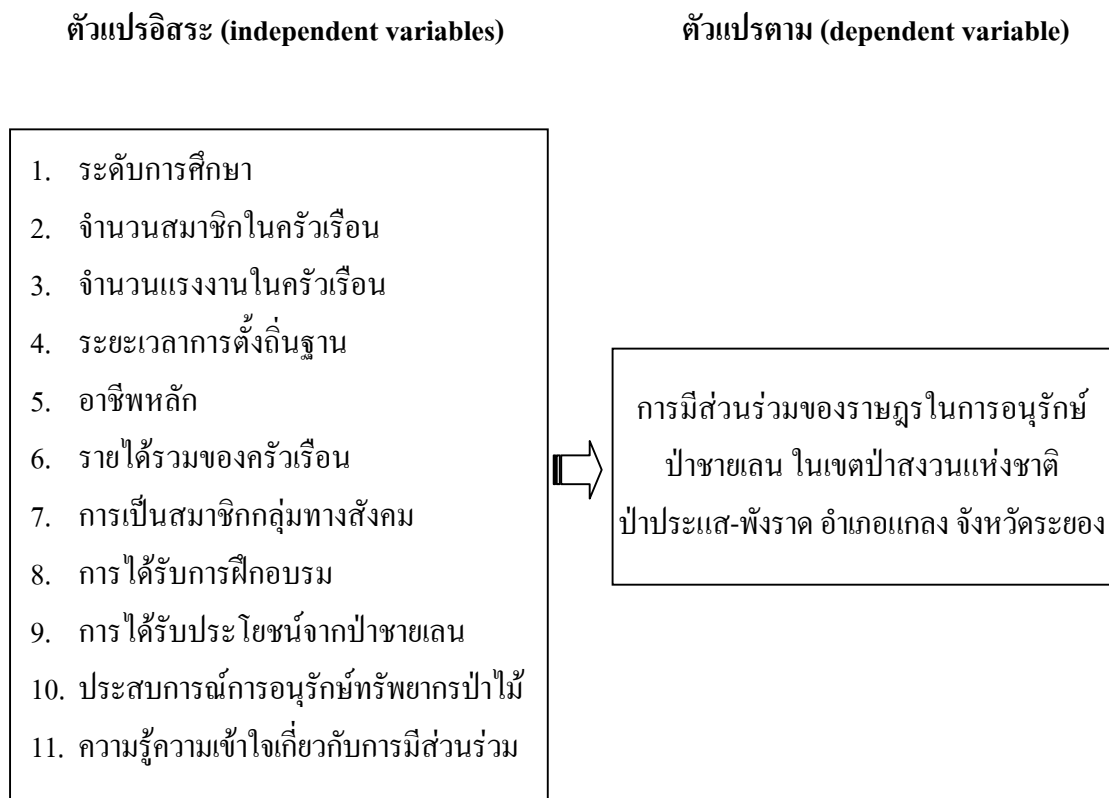
สรศักดิ์ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ ได้แก่ เชื้อชาติ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และศรัทธาและความเชื่อมั่นในบทบาทพระสงฆ์

สุรศักดิ์ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้ ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพรอง และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน คือ ปัญหาคลื่นและคลื่นลมมีความแรง ก่อให้เกิดการกัดเซาะพังทลายของชายฝั่งทะเล ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดน้อยลง

สำราญ (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ปากน้ำแหวะ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้ ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน อาชีพหลัก รายได้ ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง การได้รับการฝึกอบรม ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และประสบการณ์การทำงานกับเจ้าหน้าที่ โดยที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า ชายเลนแห่งนี้อยู่ในระดับต่ำ มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.12 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น จะเห็นได้ว่า เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิก กลุ่มทางสังคม รายได้ การได้รับข่าวสาร ความรู้ด้านป่าชายเลน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน ขนาดพื้นที่ ถือครอง การได้รับการฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และประสบการณ์การทำงานกับเจ้าหน้าที่ เป็นปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนั้น ในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรดังกล่าวมาพิจารณาประกอบในการใช้ตัวแปรอิสระของการศึกษาวิจัยใน ครั้งนี้ ประกอบกับได้พิจารณาตัวแปรอิสระบางตัวที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ ราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัด ระยอง ดังได้แสดงไว้ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตามภาพที่ 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐาน

จากกรอบแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยสามารถนำมำตั้งสมมติฐานของการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 3 จำนวนแรงงานในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 4 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 5 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 6 รายได้รวมของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 7 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 8 การได้รับการฝึกอบรมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 9 การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 10 ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1 : 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร แสดงสภาพภูมิประเทศบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษา
2. แผนที่แสดงแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังงา อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง
3. แบบสอบถาม
4. เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ และ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

วิธีการ

การตรวจสอบเอกสาร

ทำการตรวจสอบเอกสาร และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถาม กระทำได้โดยการศึกษาและดัดแปลงแบบสอบถามของผู้ที่เคยศึกษางานวิจัยในด้านนี้ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งคำถามในแบบสอบถามมีทั้งที่เป็นคำถามปลายปิด (closed-end question) และคำถามปลายเปิด (opened-end question) ทั้งนี้ เนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง ได้แก่ (1) ร่วมศึกษาปัญหา (2) ร่วมวางแผนงาน (3) ร่วมปฏิบัติงาน และ (4) ร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน เป็นคำถามแบบประเมินค่าโดยมีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบ Likert's Scale แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนนที่ได้
1. มีส่วนร่วมมากที่สุด	ได้คะแนนเท่ากับ 5 คะแนน
2. มีส่วนร่วมมาก	ได้คะแนนเท่ากับ 4 คะแนน
3. มีส่วนร่วมปานกลาง	ได้คะแนนเท่ากับ 3 คะแนน
4. มีส่วนร่วมน้อย	ได้คะแนนเท่ากับ 2 คะแนน
5. ไม่มีส่วนร่วม	ได้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

เมื่อได้คะแนนคำตอบและรวมคะแนนการมีส่วนร่วมของทุกคนในแต่ละข้อ แต่ละด้าน หรือในภาพรวม สามารถนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ โดยใช้เกณฑ์การนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้น ซึ่งการแบ่งอันตรภาคชั้น มีดังต่อไปนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงที่สุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

ทั้งนี้ จากเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายและบ่งบอกระดับของการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

ได้ค่าเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง อยู่ในระดับต่ำ นั่นคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรที่จะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับราษฎรโดยด่วนที่สุด

ได้ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ นั่นคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับราษฎรโดยด่วน

ได้ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อยู่ในระดับปานกลางหรือพอใช้ นั่นคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ในบางประการให้กับราษฎรเพิ่มเติมตามความเหมาะสมต่อไป

ได้ค่าเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อยู่ในระดับสูง นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้อยู่ในเกณฑ์ที่ดีอยู่แล้ว หรือควรปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปมากกว่าเดิม

ได้ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อยู่ในระดับสูงมาก นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้อยู่ในเกณฑ์ดีมาก สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาระดับมาตรฐานนี้ไว้

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

การทดสอบแบบสอบถาม

เมื่อจัดทำแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสอบถามไปทดสอบเพื่อหาข้อบกพร่อง และเป็นการทดสอบความเที่ยงตรงหรือความเชื่อมั่นของแบบสอบถามก่อนการเก็บข้อมูล โดยการนำไปทดสอบกับราษฎรบ้านเนินยาง ตำบลปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จำนวน 30 ชุด (pre-test) เป็นการทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามทุกข้อ รวมถึงทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของคำถามตัวแปรตาม (ทดสอบหาค่า alpha) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ได้จะต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 และจากการหาค่าความเชื่อมั่นดังกล่าวปรากฏว่า ได้ค่าเท่ากับ 0.9961 หลังจากการทดสอบแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เป็นขั้นตอนของการนำแบบสอบถามดังกล่าวกลับมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่อง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาวิจัยต่อไป

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง สามารถกำหนดได้โดยการคำนวณหาขนาดของตัวอย่างที่เหมาะสมจากจำนวนครัวเรือนของราษฎรทั้ง 9 หมู่บ้าน โดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้ n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (กำหนดให้เท่ากับ 0.05)

N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของ 9 หมู่บ้าน (1,768 ครัวเรือน)

จากการคำนวณ ปรากฏว่าได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้ 326.19 ครัวเรือน หรือเท่ากับ 326 ครัวเรือน และในการศึกษาคั้งนี้มีจำนวนหมู่บ้านเป้าหมายรวม 9 หมู่บ้าน ดังนั้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง จะต้องเก็บข้อมูลแต่ละหมู่บ้านตามสัดส่วนการกระจายที่เหมาะสม ซึ่งสามารถคำนวณโดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วนของสุบงกช (2526) ดังต่อไปนี้

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

กำหนดให้ n_i = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของหมู่บ้าน i

n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด (326 ครัวเรือน)

N_i = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน i

N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของ 9 หมู่บ้าน (1,768 ครัวเรือน)

i = หมู่บ้านที่ 1, 2, 3, ถึงหมู่บ้านที่ 9

ทั้งนี้ จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่คำนวณได้จำแนกแต่ละหมู่บ้าน ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัย จำแนกตามหมู่บ้านเป้าหมาย

ลำดับที่	หมู่บ้านเป้าหมาย	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน ตัวอย่าง
1	หมู่ที่ 1 บ้านตลาดตอนล่าง ตำบลปากน้ำประแส	261	48
2	หมู่ที่ 2 บ้านตลาดตอนบน ตำบลปากน้ำประแส	547	101
3	หมู่ที่ 3 บ้านคอนมะกอกล่าง ตำบลปากน้ำประแส	133	25
4	หมู่ที่ 4 บ้านนาซา ตำบลปากน้ำประแส	167	31
5	หมู่ที่ 5 บ้านคอนมะกอกบน ตำบลปากน้ำประแส	98	18
6	หมู่ที่ 6 บ้านแหลมสน ตำบลปากน้ำประแส	174	32
7	หมู่ที่ 7 บ้านเสมผู้ ตำบลปากน้ำประแส	89	16
8	หมู่ที่ 8 บ้านตลาดตอนกลาง ตำบลปากน้ำประแส	247	46
9	หมู่ที่ 9 บ้านสุขไพรวัน ตำบลกองดิน	52	9
รวม		1,768	326

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการใช้แบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นข้างต้น ไปทำการเก็บข้อมูลในหมู่บ้านเป้าหมายตามจำนวนที่คำนวณไว้ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ผ่านการเก็บข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้วมาทำการตรวจสอบ แล้วจึงทำการป้อนข้อมูลเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิเคราะห์มารวบรวมแจกแจงในรูปค่าสถิติอย่างง่าย เช่น การแจกแจงความถี่ (frequency distribution) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percent) แจกแจงรายละเอียดในรูปตารางร้อยละประกอบคำอธิบาย รวมถึงการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์

ผลและวิจารณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ปรากฏผลการศึกษาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง
2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง
3. การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง
4. สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

เพศ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.68 และในส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 46.32

อายุ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.69 รองลงมาคือมีอายุอยู่ในช่วง 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.46 น้อยที่สุด มีอายุน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.07 มีอายุเฉลี่ย 39.66 ปี มีอายุมากที่สุด 83 ปี และมีอายุน้อยที่สุด 16 ปี

ระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 34.96 รองลงมา มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 24.85 น้อยที่สุด มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ไม่ได้เรียนหนังสือ และระดับอนุปริญญา/ปวส. ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 2.15, 1.84 และร้อยละ 1.53 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.49 รองลงมามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน คิดเป็นร้อยละ 31.29 น้อยที่สุด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.07 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.16 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด จำนวน 10 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด จำนวน 1 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนอยู่ในช่วง 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 รองลงมามีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 5-6 คน คิดเป็นร้อยละ 32.21 น้อยที่สุด มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 6 คน คิดเป็นร้อยละ 13.19 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.48 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากที่สุด จำนวน 10 คน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อยที่สุด จำนวน 1 คน

ภูมิลำเนาเดิม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 78.53 ในส่วนที่เหลือย้ายมาจากที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 21.47 โดยในส่วนที่ย้ายมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่ย้ายมาจากต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 14.72 รองลงมา ย้ายมาจากตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 3.99 และน้อยที่สุด ย้ายมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 0.61 โดยส่วนใหญ่มิสาเหตุการย้ายถิ่นฐาน คือ อพยพตามครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 10.73

ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.12 รองลงมา มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานอยู่ในช่วง 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.54 น้อยที่สุด มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.23 มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 51.19 ปี มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมากที่สุด 80 ปี และมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานน้อยที่สุด 2 ปี

อาชีพหลัก ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 43.26 รองลงมา มีอาชีพค้าขายและทำการประมงเป็นอาชีพหลัก ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 24.23 และร้อยละ 23.63 ตามลำดับ และน้อยที่สุด มีอาชีพเกษตรกรรม (เลี้ยงปลา) และเกษตรกรรม (ทำสวนผลไม้) เป็นอาชีพหลักในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.61

อาชีพรอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 66.56 ในส่วนที่เหลือมีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 33.44 โดยในส่วนที่มีอาชีพรอง ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 18.72 รองลงมา มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 5.83 และน้อยที่สุด มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 0.61

รายได้รวมของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อยกว่า 50,001 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 53.98 รองลงมา มีรายได้รวมของครัวเรือนอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 33.44 น้อยที่สุด มีรายได้รวมของครัวเรือนมากกว่า 100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 12.58 มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 73,159.51 บาทต่อปี มีรายได้รวมของครัวเรือนมากที่สุด 600,000 บาทต่อปี และมีรายได้รวมของครัวเรือนน้อยที่สุด 20,000 บาทต่อปี

รายจ่ายรวมของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนน้อยกว่า 50,001 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 54.29 รองลงมา มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 33.13 น้อยที่สุด มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนมากกว่า 100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 12.58 มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 73,159.51 บาทต่อปี มีรายจ่ายรวมของครัวเรือนมากที่สุด 600,000 บาทต่อปี และมีรายจ่ายรวมของครัวเรือนน้อยที่สุด 20,000 บาทต่อปี

ทำเลที่ตั้งบ้านเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 64.42 รองลงมา ไม่ทราบทำเลที่ตั้งบ้านเรือนที่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 31.90 และน้อยที่สุด มีทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และมีทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่คาบเกี่ยวกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 2.15 และร้อยละ 1.53 ตามลำดับ

พื้นที่ถือครองและขนาดพื้นที่ถือครอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 83.44 ในส่วนที่เหลือมีพื้นที่ถือครองเช่าผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 16.56 ทั้งนี้ ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีขนาดพื้นที่ถือครองรวมน้อยกว่า 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 71.47 รองลงมา มีขนาดพื้นที่ถือครองรวมอยู่ในช่วง 1-5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.54 และน้อยที่สุด มีขนาดพื้นที่ถือครองรวมอยู่ในช่วง 6-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.99 มีขนาดพื้นที่ถือครองรวมเฉลี่ย 0.96 ไร่ มีขนาดพื้นที่ถือครองรวมมากที่สุด 10 ไร่ และมีขนาดพื้นที่ถือครองรวมน้อยที่สุด 0.02 ไร่ รวมถึงราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าระบุว่า ขนาดพื้นที่ถือครองรวมที่มีอยู่เพียงพอต่อการทำกิน ไม่มีความต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 61.66 มีความต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 38.34 โดยในส่วนที่มีความต้องการที่ดินเพิ่ม ส่วนใหญ่มีความต้องการที่ดินเพิ่มอยู่ในช่วง 1-5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.74 และมีความต้องการที่ดินเพิ่มเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ไร่

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 90.49 และในส่วนที่เหลือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 9.51 ในส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ราษฎรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 77.91 รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 19.33 และน้อยที่สุด เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 0.61

การได้รับข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 93.56 ที่เหลือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 6.44 โดยในส่วนที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 85.28 รองลงมา ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชนและหอกระจายข่าว คิดเป็นร้อยละ 35.28 และร้อยละ 23.01 ตามลำดับ และน้อยที่สุด ได้รับข้อมูลข่าวสารจากนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 0.31

การได้รับการฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าเคยได้รับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 86.20 ที่เหลือไม่เคยได้รับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 13.80 โดยในส่วนที่เคยได้รับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์ปะการังในทะเล คิดเป็นร้อยละ 79.45 รองลงมา เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการป้องกันและดับไฟฟ้า และหลักสูตรการอนุรักษ์ป่าชายเลน คิดเป็นร้อยละ 19.94 และร้อยละ 16.56 ตามลำดับ และน้อยที่สุด เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการเพาะชำกล้าไม้ คิดเป็นร้อยละ 1.23

การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาลำดับใหญ่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน คิดเป็นร้อยละ 88.96 ที่เหลือไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน คิดเป็นร้อยละ 11.04 โดยในส่วนที่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน ลำดับใหญ่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหาร คิดเป็นร้อยละ 78.53 รองลงมา ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 32.82 และร้อยละ 26.69 ตามลำดับ และน้อยที่สุด ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนเป็นแหล่งเชื้อเพลิง คิดเป็นร้อยละ 6.75

ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาลำดับใหญ่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 65.64 ที่เหลือไม่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 34.36 โดยในส่วนที่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ลำดับใหญ่เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการร่วมปลูกป่าวันสำคัญของชาติ คิดเป็นร้อยละ 58.28 รองลงมา เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการร่วมกิจกรรมรณรงค์ปลูกป่า คิดเป็นร้อยละ 32.21 และน้อยที่สุด เคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการร่วมติดตามผลการปฏิบัติงาน และบริการเรือนสงในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.84

รายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวข้างต้น ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษ

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	151	46.32	
หญิง	175	53.68	
อายุ			
น้อยกว่า 20 ปี	10	3.07	เฉลี่ย = 39.66 ปี
20 – 29 ปี	83	25.46	มากที่สุด = 83 ปี
30 – 39 ปี	87	26.69	น้อยที่สุด = 16 ปี
40 – 49 ปี	57	17.48	
50 – 59 ปี	58	17.79	
มากกว่า 59 ปี	31	9.51	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ระดับการศึกษา</u>			
ไม่ได้เรียนหนังสือ	6	1.84	
ประถมศึกษาปีที่สี่	114	34.96	
ประถมศึกษาปีที่หก	81	24.85	
มัธยมศึกษาตอนต้น	44	13.50	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	69	21.17	
อนุปริญญา/ปวส.	5	1.53	
ปริญญาตรี	7	2.15	
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย</u>			
ไม่มี	6	1.84	
1 – 2 คน	180	55.21	เฉลี่ย = 2.48 คน
3 – 4 คน	119	36.51	มากที่สุด = 7 คน
มากกว่า 4 คน	21	6.44	น้อยที่สุด = ไม่มี
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศหญิง</u>			
ไม่มี	7	2.15	
1 – 2 คน	147	45.09	เฉลี่ย = 2.78 คน
3 – 4 คน	139	42.64	มากที่สุด = 7 คน
มากกว่า 4 คน	3	10.12	น้อยที่สุด = ไม่มี
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>			
1 – 2 คน	10	3.07	เฉลี่ย = 5.16 คน
3 – 4 คน	132	40.49	มากที่สุด = 10 คน
5 – 6 คน	102	31.29	น้อยที่สุด = 1 คน
มากกว่า 6 คน	82	25.15	
<u>จำนวนแรงงานในครัวเรือน</u>			
1 – 2 คน	59	18.10	เฉลี่ย = 4.48 คน
3 – 4 คน	119	36.50	มากที่สุด = 10 คน
5 – 6 คน	105	32.21	น้อยที่สุด = 1 คน
มากกว่า 6 คน	43	13.19	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>			
เกิดในหมู่บ้าน	256	78.53	
ย้ายมาจากที่อื่น	70	21.47	
<u>ถิ่นฐานที่ย้ายมา</u>			
เกิดในหมู่บ้าน	256	78.53	
หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน	7	2.15	
ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน	13	3.99	
อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน	2	0.61	
ต่างจังหวัด	48	14.72	
กรุงเทพมหานคร	2	0.61	
ขอนแก่น	1	0.31	
จันทบุรี	14	4.29	
ฉะเชิงเทรา	1	0.31	
ชลบุรี	2	0.61	
ตราด	4	1.23	
บุรีรัมย์	2	0.61	
พระนครศรีอยุธยา	1	0.31	
พิจิตร	2	0.61	
ร้อยเอ็ด	5	1.53	
ระยอง	4	1.23	
สมุทรสงคราม	3	0.92	
สระบุรี	1	0.31	
สุราษฎร์ธานี	1	0.31	
อำนาจเจริญ	1	0.31	
อุดรธานี	2	0.61	
อุบลราชธานี	2	0.61	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>สาเหตุของการย้ายถิ่นฐาน</u>			
เกิดในหมู่บ้าน	256	78.53	
สมรส	25	7.67	
อพยพตามครอบครัว	35	10.73	
หาที่ทำกินใหม่	10	3.07	
<u>ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน</u>			
น้อยกว่า 10 ปี	4	1.22	เฉลี่ย = 51.19 ปี
10 – 19 ปี	18	5.52	มากที่สุด = 80 ปี
20 – 29 ปี	13	3.99	น้อยที่สุด = 2 ปี
30 – 39 ปี	34	10.43	
40 – 49 ปี	56	17.18	
50 – 59 ปี	80	24.54	
มากกว่า 59 ปี	121	37.12	
<u>อาชีพหลัก</u>			
เกษตรกรรม (ทำนาข้าว)	5	1.53	
เกษตรกรรม (เลี้ยงปลา)	2	0.61	
เกษตรกรรม (ทำสวนผลไม้)	2	0.61	
ทำการประมง	79	24.23	
ค้าขาย	77	23.63	
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	17	5.21	
ธุรกิจส่วนตัว	3	0.92	
รับจ้างทั่วไป	141	43.26	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>อาชีพพรอง</u>			
ไม่มีอาชีพพรอง	217	66.56	
มีอาชีพพรอง	109	33.44	
เกษตรกรรม (เลี้ยงปู/หอย)	7	2.15	
เกษตรกรรม (เลี้ยงปลา)	5	1.53	
เกษตรกรรม (ทำสวนผลไม้)	5	1.53	
ทำการประมง	10	3.07	
ค้าขาย	19	5.83	
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	2	0.61	
รับจ้างทั่วไป	61	18.72	
<u>รายได้จากอาชีพหลัก</u>			
น้อยกว่า 50,001 บาท	211	64.72	เฉลี่ย = 66,380.37 บาท
50,001 – 100,000 บาท	78	23.93	มากที่สุด = 480,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	37	11.35	น้อยที่สุด = 15,000 บาท
<u>รายได้จากอาชีพพรอง</u>			
ไม่มีอาชีพพรอง	217	66.56	
น้อยกว่า 50,001 บาท	103	31.60	เฉลี่ย = 21,568.81 บาท
50,001 – 100,000 บาท	2	0.61	มากที่สุด = 120,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	4	1.23	น้อยที่สุด = ไม่มี
<u>รายได้รวมของครัวเรือน</u>			
น้อยกว่า 50,001 บาท	176	53.98	เฉลี่ย = 73,592.03 บาท
50,001 – 100,000 บาท	109	33.44	มากที่สุด = 600,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	41	12.58	น้อยที่สุด = 20,000 บาท
<u>รายจ่ายรวมของครัวเรือน</u>			
น้อยกว่า 50,001 บาท	177	54.29	เฉลี่ย = 73,159.51 บาท
50,001 – 100,000 บาท	108	33.13	มากที่สุด = 600,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	41	12.58	น้อยที่สุด = 20,000 บาท

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ทำเลที่ตั้งบ้านเรือน</u>			
ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ	7	2.15	
ตั้งอยู่คาบเกี่ยวกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ	5	1.53	
ตั้งอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ	210	64.42	
ไม่ทราบทำเลที่ตั้งที่แน่นอน	104	31.90	
<u>พื้นที่ถือครอง</u>			
ที่ดินของตนเอง	272	83.44	
ที่เช่าผู้อื่น	54	16.56	
<u>ขนาดพื้นที่ถือครองของตนเอง</u>			
น้อยกว่า 1 ไร่	183	56.14	เฉลี่ย = 1.09 ไร่
1 – 5 ไร่	76	23.31	มากที่สุด = 10 ไร่
6 – 10 ไร่	13	3.99	น้อยที่สุด = 0.13 ไร่
<u>ขนาดพื้นที่ถือครองที่เช่าผู้อื่น</u>			
น้อยกว่า 1 ไร่	50	15.33	เฉลี่ย = 0.27 ไร่
1 – 5 ไร่	4	1.23	มากที่สุด = 2 ไร่
			น้อยที่สุด = 0.02 ไร่
<u>รวมขนาดพื้นที่ถือครอง</u>			
น้อยกว่า 1 ไร่	233	71.47	เฉลี่ย = 0.96 ไร่
1 – 5 ไร่	80	24.54	มากที่สุด = 10 ไร่
6 – 10 ไร่	13	3.99	น้อยที่สุด = 0.02 ไร่
<u>ความต้องการที่ดินเพิ่ม</u>			
เพียงพอแล้ว	201	61.66	
ไม่เพียงพอ ต้องการเพิ่ม	125	38.34	
น้อยกว่า 1 ไร่	1	0.31	เฉลี่ย = 3.51 ไร่
1 – 5 ไร่	110	33.74	มากที่สุด = 20 ไร่
6 – 10 ไร่	14	4.29	น้อยที่สุด = 0.25 ไร่

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม</u>			
ไม่เป็น	31	9.51	
เป็น	295	90.49	
<u>กลุ่มที่เป็นสมาชิก</u>			
กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ	18	5.52	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
กลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำชายฝั่ง	25	7.67	111 ราย เป็นสมาชิกกลุ่ม
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	30	9.20	มากกว่า 1 กลุ่ม
กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพร	2	0.61	
กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	23	7.06	
กลุ่มผู้ประกอบการประมง	16	4.91	
กลุ่มลูกเรือชาวบ้าน	54	16.56	
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	254	77.91	
กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน	63	19.33	
กลุ่มมูลนิธิ	4	1.23	
กลุ่มลุ่มน้ำประแสร์	16	4.91	
กลุ่ม ช. ปลากรอบ	2	0.61	
กลุ่ม ธกส.	3	0.92	
<u>การได้รับข้อมูลข่าวสาร</u>			
ไม่ได้รับ	21	6.44	
ได้รับ	305	93.56	
<u>แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ</u>			
โทรทัศน์	278	85.28	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
วิทยุ	6	1.84	163 ราย ได้รับข้อมูล
หนังสือพิมพ์	39	11.96	ข่าวสารมากกว่า 1 แหล่ง
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	33	10.12	
เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ	10	3.07	
ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน	13	3.99	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ (ต่อ)</u>			
ผู้นำชุมชน	115	35.28	
องค์กรเอกชน	17	5.21	
วีดีโอ/ภาพยนตร์	4	1.23	
แผ่นพับ/โปสเตอร์	4	1.23	
หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	75	23.01	
นักศึกษา	1	0.31	
<u>การได้รับการฝึกอบรม</u>			
ไม่เคย	45	13.80	
เคย	281	86.20	
<u>หลักสูตรที่เคยอบรม</u>			
การอนุรักษ์ป่าชายเลน	54	16.56	หมายเหตุ มีรายการจำนวน 61 ราย เคยอบรมมากกว่า 1 หลักสูตร
การเพาะชำกล้าไม้	4	1.23	
ป่าชุมชน	9	2.76	
เยาวชนอาสาสมัครพิทักษ์ป่า	8	2.45	
การอนุรักษ์ปะการังในทะเล	259	79.45	
การป้องกันและดับไฟป่า	65	19.94	
<u>การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน</u>			
ไม่ได้รับ	36	11.04	
ได้รับ	290	88.96	
<u>ลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ</u>			
เป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก	87	26.69	หมายเหตุ มีรายการจำนวน 182 ราย ได้รับประโยชน์มากกว่า 1 อย่าง
เป็นแหล่งสร้างอาชีพเสริม	65	19.94	
เป็นแหล่งพืชสมุนไพร	57	17.48	
เป็นแหล่งอาหาร	256	78.53	
เป็นแหล่งเชื้อเพลิง	22	6.75	
เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย	25	7.67	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ (ต่อ)</u>			
เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้	47	14.42	
เป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ	107	32.82	
เป็นแหล่งรักษาสุขภาพแวดล้อม	62	19.02	
<u>ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้</u>			
ไม่เคยมีประสบการณ์	112	34.36	
เคยมีประสบการณ์	214	65.64	
<u>กิจกรรมการอนุรักษ์ที่มีประสบการณ์</u>			
ร่วมปลูกป่าวันสำคัญของชาติ	190	58.28	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน 107 ราย มีประสบการณ์มากกว่า 1 อย่าง
ร่วมเข้ารับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์	29	8.90	
ร่วมกิจกรรมรณรงค์ปลูกป่า	105	32.21	
ร่วมปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้	22	6.75	
ร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาต้นไม้	18	5.52	
ร่วมประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์	23	7.06	
ร่วมติดตามผลการปฏิบัติงาน	6	1.84	
ร่วมจัดทำแผนงานการอนุรักษ์ป่าไม้	9	2.76	
ร่วมบริจาคเงินปลูกป่า	12	3.68	
ร่วมทำอาหารเลี้ยง	10	3.07	
บริการเรือนสง	6	1.84	

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การศึกษาในส่วนนี้เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คำถามจำนวน 10 ข้อ คำถามมีลักษณะคำตอบที่เป็นเชิงบวก จำนวน 5 ข้อ และเป็นเชิงลบ จำนวน 5 ข้อ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาลงมือตอบคำถามได้คะแนนอยู่ในช่วง 4-6 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.06 รองลงมาตอบคำถามได้คะแนนอยู่ในช่วง 7-8 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 24.54 และน้อยที่สุด ตอบคำถามได้คะแนนอยู่ในช่วง 9-10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 18.40 ได้คะแนนเฉลี่ย 6.46 คะแนน ได้คะแนนสูงสุด 10 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุด 4 คะแนน ซึ่งจากคะแนนเฉลี่ยที่ได้ สามารถสรุปได้ว่า

ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับต่ำ รายละเอียดของคะแนนข้างต้น และรายละเอียดการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ระดับคะแนน	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
4 – 6 คะแนน (ต่ำ)	186	57.06	เฉลี่ย = 6.46 คะแนน
7 – 8 คะแนน (ปานกลาง)	80	24.54	มากที่สุด = 10 คะแนน
9 – 10 คะแนน (สูง)	60	18.40	น้อยที่สุด = 4 คะแนน

ตารางที่ 4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมของปวงชนชาวไทยไว้อย่างชัดเจน	325	99.69	1	0.31
2. กระบวนการการมีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาชน มีสิทธิและเสรีภาพในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับประโยชน์ รวมถึงการร่วมติดตามประเมินผล	326	100.00	0	0.00
3. สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มิได้บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่อย่างใด	136	41.72	190	58.28
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งลดความเสียหาย กระจายข้อมูล ความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกันนำไปสู่ประโยชน์และแก้ไขปัญหา ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ	325	99.69	1	0.31

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้แต่อย่างใด	132	40.49	194	59.51
6. การส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายและสะดวกขึ้น	325	99.69	1	0.31
7. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้มุ่งเน้นส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น	92	28.22	234	71.78
8. การส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสาเหตุหลักมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน	50	15.34	276	84.66
9. การที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และรับรู้ถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น	306	93.87	20	6.13
10. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปชี้แนะหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ เป็นหน้าที่ของประชาชนในการตัดสินใจและเรียนรู้ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง	88	26.99	238	73.01
Mean	210.50	64.57	115.50	35.43

ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การศึกษาเพื่อหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับกิจกรรมตามหลักการของการมีส่วนร่วม จำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน เพื่อนำมาใช้ในการหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา (2) การมีส่วนร่วมวางแผนงาน (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผล ซึ่งในแต่ละด้านมีคำถามจำนวนด้านละ 8 ข้อ รวมเป็นคำถามทั้งสิ้น 32 ข้อ คำถามทุกข้อเป็นคำถามตามแบบของ Likert's Scale มีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ตัวเลือก แบ่งการให้คะแนนออกเป็น 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด ได้ 5 คะแนน มีส่วนร่วมมาก ได้ 4 คะแนน มีส่วนร่วมปานกลาง ได้ 3 คะแนน มีส่วนร่วมน้อย ได้ 2 คะแนน และไม่มีส่วนร่วม ได้ 1 คะแนน ดังนั้น ความเป็นไปได้ของคะแนนที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะได้สูงสุด คือ ไม่เกิน 160 คะแนน (ตอบมีส่วนร่วมมากที่สุดทุกข้อ) และความเป็นไปได้ของคะแนนที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะได้ต่ำสุด คือ ไม่ต่ำกว่า 32 คะแนน (ตอบไม่มีส่วนร่วมทุกข้อ) ทั้งนี้ การหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎร สามารถหาได้จากการหาค่าเฉลี่ยคำตอบจากคำถามการมีส่วนร่วมทุกข้อของราษฎรทุกคน แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ก็จะสามารถทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยองได้ต่อไป และการหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรเป็นรายด้าน กระทำได้ในลักษณะเดียวกัน โดยการหาค่าเฉลี่ยคำตอบจากคำถามการมีส่วนร่วมทุกข้อของราษฎรทุกคนในแต่ละด้าน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ได้เช่นเดียวกัน

จากผลการศึกษา เมื่อแบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ช่วงเท่า ๆ กัน โดยใช้เกณฑ์การหาอันตรภาคชั้นของคะแนน คือ นำคะแนนสูงสุด ลบด้วยคะแนนต่ำสุด แล้วหารด้วย 5 (ได้ค่าช่วงของคะแนน เท่ากับ 25.60 คะแนน) ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามากกว่าร้อยละ 64.72 รองลงมาได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 32-57 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.06 น้อยที่สุด ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 109-134 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 0.61 ได้คะแนนการมีส่วนร่วมเฉลี่ย 64.47 คะแนน ได้คะแนนการมีส่วนร่วมมากที่สุด 129 คะแนน และได้คะแนนการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด 35 คะแนน รายละเอียดของคะแนนการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปรากฏตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ระดับคะแนนการมีส่วนร่วม	จำนวน (n=326)	ร้อยละ	หมายเหตุ
32 – 57 คะแนน	98	30.06	เฉลี่ย = 64.47 คะแนน
58 – 83 คะแนน	211	64.72	มากที่สุด = 129 คะแนน
84 – 108 คะแนน	15	4.60	น้อยที่สุด = 35 คะแนน
109 – 134 คะแนน	2	0.61	
135 – 160 คะแนน	0	0	

เมื่อนำคะแนนคำตอบของคำถามทุกข้อของราษฎรกลุ่มตัวอย่างทุกคนมาหาค่าเฉลี่ย เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยองในภาพรวม และระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน โดยการนำค่าเฉลี่ยที่ได้ในแต่ละส่วนไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีค่าเท่ากับ 2.01 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และเมื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมจำแนกออกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน มีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.02
2. การมีส่วนร่วมวางแผน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 1.89
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.40
4. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 1.75

ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวม และค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ										Mean	S.D.	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา												2.02	
1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	4	1.23	3	0.92	10	3.07	210	64.41	99	30.37	1.78	0.66	
2. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	11	3.37	213	65.35	100	30.67	1.74	0.55	
3. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	0	0.00	5	1.53	10	3.07	212	65.03	99	30.37	1.76	0.58	
4. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่	0	0.00	16	4.91	211	64.72	99	30.37	0	0.00	2.75	0.54	
5. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	4	1.23	14	4.29	210	64.42	98	30.06	0	0.00	2.77	0.58	
6. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่	0	0.00	7	2.15	15	4.60	206	63.19	98	30.06	1.79	0.62	
7. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่	0	0.00	5	1.53	14	4.29	209	64.12	98	30.06	1.77	0.60	
8. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่	0	0.00	3	0.92	18	5.52	207	63.50	98	30.06	1.77	0.58	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ										Mean	S.D.	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การมีส่วนร่วมวางแผนงาน												1.89	
1. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	14	4.29	212	65.04	98	30.06	1.75	0.56	
2. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	10	3.07	212	65.03	102	31.29	1.73	0.54	
3. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	1	0.31	5	1.53	12	3.68	210	64.42	98	30.06	1.78	0.61	
4. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่	2	0.61	13	3.99	212	65.03	99	30.37	0	0.00	2.75	0.55	
5. การมีส่วนร่วมวางแผนงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	4	1.23	2	0.61	12	3.68	210	64.42	98	30.06	1.79	0.65	
6. การมีส่วนร่วมวางแผนงานการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่	1	0.31	5	1.53	13	3.99	209	64.11	98	30.06	1.78	0.62	
7. การมีส่วนร่วมวางแผนงานการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่	0	0.00	6	1.84	15	4.60	207	63.50	98	30.06	1.78	0.61	
8. การมีส่วนร่วมวางแผนงานประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่	0	0.00	6	1.84	15	4.60	207	63.50	98	30.06	1.78	0.61	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ										Mean	S.D.
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน											2.40	
1. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	222	68.10	4	1.23	98	30.06	2.39	0.92
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	218	66.87	4	1.23	102	31.29	2.37	0.93
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	0	0.00	6	1.84	217	66.57	5	1.53	98	30.06	2.40	0.94
4. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	219	67.18	7	2.15	98	30.06	2.38	0.92
5. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	4	1.23	2	0.61	217	66.57	5	1.53	98	30.06	2.41	0.97
6. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	223	68.41	3	0.92	98	30.06	2.40	0.92
7. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่	0	0.00	6	1.84	218	66.87	4	1.23	98	30.06	2.40	0.94
8. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่	0	0.00	6	1.84	219	67.18	3	0.92	98	30.06	2.41	0.94

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ										Mean	S.D.	
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน												1.75	
1. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	13	3.99	212	65.03	99	30.37	1.75	0.55	
2. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การแก้ปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	12	3.68	209	64.11	103	31.60	1.73	0.55	
3. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การแก้ปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	16	4.91	209	64.11	99	30.37	1.76	0.57	
4. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	12	3.68	213	65.34	99	30.37	1.75	0.55	
5. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่	0	0.00	6	1.84	12	3.68	209	64.11	99	30.37	1.77	0.60	
6. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	15	4.60	210	64.42	99	30.37	1.75	0.56	
7. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่	0	0.00	2	0.61	12	3.68	213	65.34	99	30.37	1.75	0.55	
8. การมีส่วนร่วมตรวจสอบฯ การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่	4	1.23	2	0.61	12	3.68	209	64.11	99	30.37	1.78	0.66	
Mean	0.75	0.23	4.50	1.38	83.09	25.49	148.09	45.43	89.56	27.47	2.01		

การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน
ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง เป็นการทดสอบโดยนำตัวแปรอิสระที่ได้กำหนดไว้มาจัดแบ่งกลุ่ม แล้วนำไปหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตามที่ได้จัดแบ่งกลุ่มไว้เช่นกัน โดยใช้สถิติไคสแควร์ ตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ได้จัดแบ่งกลุ่มโดยใช้ลักษณะของตัวแปรที่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้อย่างชัดเจน เช่น อาชีพหลัก (มีอาชีพหลักต่างอาชีพกัน) หรือจัดแบ่งกลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยหรือคะแนนของตัวแปรแต่ละตัวเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม เช่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (นำค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม) เป็นต้น ซึ่งการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระได้ระบุรายละเอียดไว้ในแต่ละสมมติฐาน ส่วนการแบ่งกลุ่มตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้จัดแบ่งกลุ่มการมีส่วนร่วมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน^๔ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 64.47 คะแนนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มราษฎรที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน^๕ มาก หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 65-129 คะแนน ซึ่งมีราษฎรที่ได้คะแนนอยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 228 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.90 และ (2) กลุ่มราษฎรที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน^๖ น้อย หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 35-64 คะแนน ซึ่งมีราษฎรที่ได้คะแนนอยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 98 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.10 ทั้งนี้ หลังจากที่ได้แบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้น จึงนำตัวแปรอิสระแต่ละตัวมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ต่อไป ซึ่งการทดสอบสมมติฐานปรากฏผลดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระดับการศึกษาของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาค่ำ (ไม่ได้เรียนหนังสือถึงประถมศึกษาปีที่หก) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง (มัธยมศึกษาปีที่สามหรือสูงกว่า) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาค่ำ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์^๗ มาก ร้อยละ 66.20 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์^๘

น้อย ร้อยละ 33.80 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 76.00 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 24.00

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.060 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษาของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงหรือต่ำ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ในเขตป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ในระดับมาก อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่ได้เรียนหนังสือถึงประถมศึกษาปีที่หก	133(66.20)	68(33.80)	201(100.00)
มัธยมศึกษาปีที่สามหรือสูงกว่า	95(76.00)	30(24.00)	125(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 3.543	Significance = 0.060		df = 1

สมมติฐานที่ 2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 5.16 คน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย (มีจำนวน 1-5 คน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก (มีจำนวน 6-10 คน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎร

ที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 74.80 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 25.20 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 62.10 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 37.90

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.016 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก อาจมีความจำเป็นที่จะต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงสมาชิกครอบครัว ซึ่งมีบางคนยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ มากนัก ต่างจากกลุ่มราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่น้อยกว่า จึงทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย	151(74.80)	51(25.20)	202(100.00)
มาก	77(62.10)	47(37.90)	124(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 5.853	Significance = 0.016		df = 1

สมมติฐานที่ 3 จำนวนแรงงานในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งจำนวนแรงงานในครัวเรือนของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยจำนวนแรงงานในครัวเรือนของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 4.48 คน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย (มีจำนวน 1-4 คน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก (มีจำนวน 5-10 คน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 74.70 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 25.30 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 64.20 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 35.80

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.039 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก อาจมีความจำเป็นที่จะต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวของตนเอง เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ มากนัก ต่างจากกลุ่มราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่น้อยกว่า จึงทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนแรงงานในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

จำนวนแรงงานในครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย (1-4 คน)	133(74.70)	45(25.30)	178(100.00)
มาก (5-10 คน)	95(64.20)	53(35.80)	148(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 4.262	Significance = 0.039		df = 1

สมมติฐานที่ 4 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้ค่าช่วงระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 26 ปี เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน (มีระยะเวลา 2-28 ปี) (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานปานกลาง (มีระยะเวลา 29-54 ปี) และ (3) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนาน (มีระยะเวลา 55-80 ปี) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 61.80 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 38.20 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานปานกลาง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 73.40 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 26.60 (3) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนาน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 68.90 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 31.10

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.385 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานไม่นาน ปานกลาง

หรือนาน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง ไปในทางเดียวกัน โดยอยู่ในระดับที่มากในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่นาน (2-28 ปี)	21(61.80)	13(38.20)	34(100.00)
ปานกลาง (29-54 ปี)	94(73.40)	34(26.60)	128(100.00)
นาน (55-80 ปี)	113(68.90)	51(31.10)	164(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 1.910	Significance = 0.385	df = 2	

สมมติฐานที่ 5 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพหลักของราษฎร ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรและทำการประมงเป็นอาชีพหลัก (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก (3) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก และ (4) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอาชีพทำธุรกิจส่วนตัวเป็นอาชีพหลัก ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรและทำการประมงเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 80.70 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 19.30 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 75.30 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 24.70 (3) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 61.70 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 38.30 และ (4) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอาชีพทำธุรกิจส่วนตัวเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 60.00 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 40.00

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.010 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้คือ 0.05 แสดงว่า อาชีพหลักของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรม และทำการประมงเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ ในระดับมากเป็นสัดส่วนที่สูงสุด รองลงมาคือ กลุ่มราษฎรที่มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมและทำการประมงเป็นอาชีพหลัก มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าโดยตรง และประสบกับปัญหาในการประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพความแห้งแล้งในพื้นที่ ปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลง รวมถึงกลุ่มราษฎรที่มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก ซึ่งจะต้องอาศัยพืชผลทางการเกษตรหรือสัตว์น้ำที่จับได้มาขาย ซึ่งอาจจะประสบกับปัญหาการลดลงของผลผลิตทางการเกษตรและปริมาณสัตว์ป่าที่จับได้มีปริมาณลดลง จึงทำให้ราษฎรทั้ง 2 กลุ่ม จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ เพื่อที่จะฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนให้มีสภาพที่สมบูรณ์เหมือนเดิม และสามารถประกอบอาชีพของตนได้อย่างปกติสุขต่อไป จึงทำให้ราษฎรทั้ง 2 กลุ่มมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรกลุ่มที่มีอาชีพหลักกลุ่มอื่นที่เหลือ รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

อาชีพหลัก	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ภาคเกษตรกรรม (เกษตรกรรม/ประมง)	71(80.71)	17(19.30)	88(100.00)
ค้าขาย	58(75.30)	19(24.70)	77(100.00)
รับจ้างทั่วไป	87(61.70)	54(38.30)	141(100.00)
รับราชการ/พนักงาน/ธุรกิจส่วนตัว	12(60.00)	8(40.00)	20(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 11.383	Significance = 0.010		df = 3

สมมติฐานที่ 6 รายได้รวมของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งรายได้รวมของครัวเรือนของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยรายได้รวมของครัวเรือนของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 73,592.03 บาท เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อย (มีรายได้ต่ำกว่า 73,592.03 บาท) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนมาก (มีรายได้มากกว่า 73,592.03 บาท) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 75.10 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 24.90 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 53.20 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 46.80

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้รวมของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าน้อยกว่า 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า รายได้รวมของครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนมาก สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อย อาจได้รับผลกระทบจากการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพประมง จึงมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ เพื่อที่จะฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนให้มีสภาพที่สมบูรณ์เหมือนเดิม และสามารถทำให้ประกอบอาชีพของตนได้ตามปกติ จนสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเพิ่มขึ้น จึงทำให้กลุ่มราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีรายได้รวมของครัวเรือนมากดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้รวมของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

รายได้รวมของครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย	187(75.10)	62(24.90)	249(100.00)
มาก	41(53.20)	36(46.80)	77(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 13.360		Significance = <0.001	df = 1

สมมติฐานที่ 7 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และ (2) กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 41.90 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 58.10 (2) กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 72.90 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 27.10

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าน้อยกว่า 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ย่อมที่จะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เช่น กิจกรรมการปลูกป่า การอนุรักษ์ป่าชายเลน ซึ่งต่างจากกลุ่มราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ย่อมมีโอกาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อยกว่ากลุ่มราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม จึงทำให้ราษฎรกลุ่มที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่เป็นสมาชิก	13(41.90)	18(58.10)	31(100.00)
เป็นสมาชิก	215(72.90)	80(27.10)	295(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 12.777	Significance = <0.001		df = 1

สมมติฐานที่ 8 การได้รับการฝึกอบรมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการได้รับการฝึกอบรมของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม และ (2) กลุ่มของราษฎรที่เคยได้รับการฝึกอบรม ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 37.80 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 62.20 (2) กลุ่มของราษฎรที่เคยได้รับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 75.10 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 24.90

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าน้อยกว่า 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่

กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า การได้รับการฝึกอบรมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบค่าร้อยละจากตารางความสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มของราษฎรที่เคยได้รับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่เคยได้รับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน และการอนุรักษ์ปะการังในทะเล จึงทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีความเข้าใจ และได้รับทราบคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลนเป็นอย่างดี เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนมากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การได้รับการฝึกอบรม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่ได้รับ	17(37.80)	28(62.20)	45(100.00)
ได้รับ	211(75.10)	70(24.90)	281(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 25.683 Significance = <0.001 df = 1			

สมมติฐานที่ 9 การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน และ (2) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 77.80 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 22.20 (2) กลุ่มของราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 69.00 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 31.00

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.277 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับและไม่ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน ส่วนใหญ่ต่างก็มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติในเขตป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ในระดับมากและอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่ได้รับ	28(77.80)	8(22.20)	36(100.00)
ได้รับ	200(69.00)	90(31.00)	290(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 1.183 Significance = 0.277 df = 1			

สมมติฐานที่ 10 ประสิทธิภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งประสิทธิภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เคยมีประสิทธิภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ (2) กลุ่มของราษฎรที่เคยมีประสิทธิภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เคยมีประสิทธิภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 67.00 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 33.00 (2) กลุ่มของราษฎรที่เคยมีประสิทธิภาพการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 71.50 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 28.50

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกเลาง จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.397 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกเลาง จังหวัดระยอง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีและมีส่วนประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกเลาง จังหวัดระยอง ในระดับมากและอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกเลาง จังหวัดระยอง

ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่เคยมีประสบการณ์	75(67.00)	37(33.00)	112(100.00)
เคยมีประสบการณ์	153(71.50)	61(28.50)	214(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 0.718	Significance = 0.397		df = 1

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกเลาง จังหวัดระยอง

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ที่มีค่าเท่ากับ 6.46 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย (ได้ 4-6 คะแนน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก (ได้ 7-10 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 71.50 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 28.50 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก ร้อยละ 67.90 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ น้อย ร้อยละ 32.10

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.477 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ คือ 0.05 แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากหรือน้อย ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง ในระดับมากโดยมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย (4-6 คะแนน)	133(71.50)	53(28.50)	186(100.00)
มาก 7-10 คะแนน)	95(67.90)	45(32.10)	140(100.00)
รวม	228(69.90)	98(30.10)	326(100.00)
Chi – square = 0.506	Significance = 0.477		df = 1

จากผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง สรุปได้ว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้รวมของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับการฝึกอบรม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง ทั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	χ^2	Significance
1. ระดับการศึกษา	3.543	0.060
2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	5.853	0.016
3. จำนวนแรงงานในครัวเรือน	4.262	0.039
4. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	1.910	0.385
5. อาชีพหลัก	11.383	0.010
6. รายได้รวมของครัวเรือน	13.360	<0.001
7. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	12.777	<0.001
8. การได้รับการฝึกอบรม	25.683	<0.001
9. การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน	1.183	0.277
10. ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	0.718	0.397
11. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	0.506	0.477

สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง โดยการให้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างตอบคำถามปลายเปิดในแบบสอบถามตอนที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า ราษฎรกลุ่ม

ตัวอย่างที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่ไม่ตอบคำถามในส่วนนี้ คิดเป็นร้อยละ 62.27 ที่เหลือตอบคำถามในส่วนนี้ คิดเป็นร้อยละ 37.73 ในส่วนของรายการที่ตอบคำถามในส่วนนี้ เมื่อตรวจสอบการตอบคำถามสูง ที่สุด 3 อันดับแรก มีดังนี้ (1) ควรส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน คิดเป็นร้อยละ 23.01 (2) เจ้าหน้าที่ควรลาดตระเวนพื้นที่ให้สม่ำเสมอเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกป่า คิดเป็นร้อยละ 16.87 และ (3) ต้องการให้เจ้าหน้าที่มาแนะนำการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้กับราษฎร คิดเป็นร้อยละ 15.34 ทั้งนี้ รายละเอียดของสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง

กิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
<u>จำนวนผู้ตอบคำถาม</u>		
1. ไม่ตอบ	203	62.27
2. ตอบ	123	37.73
<u>ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของราษฎร</u>		
1. ควรส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	75	23.01
2. เจ้าหน้าที่ควรลาดตระเวนในพื้นที่ให้สม่ำเสมอเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกป่า	55	16.87
3. ต้องการให้เจ้าหน้าที่มาแนะนำการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้กับราษฎร	50	15.34
4. มีปัญหาน้ำเสียเกิดขึ้นในพื้นที่มาก	42	12.88
5. ควรปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ให้มากกว่านี้	40	12.27
6. ควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่	39	11.96
7. ต้องการให้มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำให้มากขึ้น	25	7.67
8. ควรดำเนินการขุดลอกลำน้ำที่ตื้นเขินให้ทั่วพื้นที่	12	3.68
<u>หมายเหตุ</u> มีราษฎรจำนวน 91 ราย ตอบคำถามในส่วนนี้มากกว่า 1 ข้อ		

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง สรุปผลการศึกษิตได้ ดังนี้ ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษิตเป็นเพศหญิง และเป็นเพศชาย ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน มีอายุเฉลี่ย 39.66 ปี มีการศึกษิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.16 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.48 คน มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 51.19 ปี มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้รวมและรายจ่ายรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 73,159.51 และ 73,159.51 บาทต่อปี ตามลำดับ มีทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีขนาดพื้นที่ถือครองรวมเฉลี่ย 0.96 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ได้รับข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรม ได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน และเคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง สรุปผลการศึกษิตได้ ดังนี้ ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.01 โดยระดับการมีส่วนร่วมที่จำแนกออกเป็นรายด้าน มีดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.02 (2) การมีส่วนร่วมวางแผน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 1.89 (3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.40 และ (4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 1.75

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้รวมของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับการฝึกอบรม

3.2 ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การได้รับประโยชน์จากป่าชายเลน ประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

1. จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ป่าดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรเปิดโอกาสให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าฯ ในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การอนุรักษ์ป่ามีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานของราษฎร ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ถือได้ว่ามีระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามการอนุรักษ์ฯ ให้มากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้รวมของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับ

การฝึกอบรม ดังนั้น การที่จะส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ ควรส่งเสริมกับกลุ่มราษฎรที่มีจำนวนจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย มีอาชีพเกษตรกรรม ทำการประมงเป็นอาชีพหลัก มีรายได้รวมของครัวเรือนน้อย เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และเคยได้รับการฝึกอบรมเป็นอันดับแรก เนื่องจากราษฎรกลุ่มดังกล่าวมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอยู่แล้ว จะสามารถชักจูงกลุ่มเป้าหมายส่วนน้อยที่ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในโอกาสต่อไป ซึ่งก็จะช่วยทำให้การอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรลาดตระเวนในพื้นที่ป่าอย่างสม่ำเสมอเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่า และให้เจ้าหน้าที่เข้าไปแนะนำ/จัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้กับราษฎรในพื้นที่ตามความต้องการของราษฎร เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจ และเพื่อเพิ่มความร่วมมือจากราษฎรในกิจการดังกล่าวต่อไป รวมถึงควรรับฟังสภาพปัญหาในพื้นที่ป่าดังกล่าวด้วย

4. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินโครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ให้มากขึ้นตามข้อเสนอแนะของราษฎร เนื่องจากปัจจุบันสภาพป่าชายเลนในพื้นที่เสื่อมโทรมลงมาก โดยให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในทุกขั้นตอนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ป่าชายเลนแห่งนี้เพิ่มเติม ดังนี้

1. ความคิดเห็นของราษฎรที่มีต่อการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

2. ความคิดเห็นของราษฎรต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดระยอง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2545. **แนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง**. กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

เกษม จันทรแก้ว. 2530. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

_____. 2544. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

กรมการพัฒนาชุมชน. 2548. **ข้อมูลตำบลในประเทศไทย กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย**. แหล่งที่มา: <http://www.thaitambon.com>, 25 กุมภาพันธ์ 2548.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2546. **ทรัพยากรป่าชายเลน**. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)

กรมป่าไม้. 2545. **โครงการฟื้นฟูนิเวศป่าชายเลน เทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสทรงพระชนมายุ 72 พรรษา**. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2537. **ป่าชายเลนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2546. **วิสัยทัศน์ นโยบาย และยุทธศาสตร์ กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. แหล่งที่มา : <http://www.dnp.go.th>. www.dnp.go.th/News/220446/plan1.htm, 25 กุมภาพันธ์ 2548.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

_____. 2535. วิชาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
ศึกษา, กรุงเทพฯ.

ชูลิกรณ์ นิเมเฉลิม. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟู
ป่าชายเลน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชูเกียรติ ภัยลี. 2536. การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน
และปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขตพื้นที่ที่ไม่มี
การปฏิบัติงาน ของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธงชัย จารุพัฒน์. 2541. สถานการณ์ป่าชายเลนของประเทศไทย ในช่วงระยะเวลา 35 ปี
(พ.ศ. 2504-2539). ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. 2527. กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
พัฒนาชนบท. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

นิวัติ เรืองพานิช. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์รวีเจียว, กรุงเทพฯ.

บุญเรียม ชมเมฆ. 2539. ป่าชายเลน (Mangrove Forest). กองผลิตและเผยแพร่สารนิเทศ
ศูนย์บริการเอกสารการวิจัยแห่งประเทศไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ประพนธ์ ปิยะรัตน์. 2534. การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม. ใน เอกสารวิชาการประกอบการสัมมนา
วิชาการเรื่องการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน,
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2532. การมีส่วนร่วมของประชาชน. ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรม
หลักสูตรการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือด้านป่าไม้. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

พรรคไทยรักไทย. 2544. นโยบายรัฐบาล. แหล่งที่มา : <http://www.thairakthai.or.th>.
www.thairakthai.or.th/about/policy/resource-policy.htm, 25 กุมภาพันธ์ 2548.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. สำนักพิมพ์ไทย
อนุเคราะห์ไทย, กรุงเทพฯ.

ยอด คีรีรัตน์. 2540. หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักงานป่าไม้เขต
สุราษฎร์ธานี กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)

ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. โรงพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, กรุงเทพฯ.

ศรีเพ็ญ ดรงคเดช. 2539. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้ชุมชน. ข่าวสาร
ป่าชุมชน, 3(6): 17-22.

สนิท อักษรแก้ว. 2542. ป่าชายเลนนิเวศวิทยาและการจัดการ. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สรศักดิ์ จันทร์สว่าง. 2546. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์
ป่าชุมชนบ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุมงข จามีกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- สุรศักดิ์ วรรณบุญญา. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- สุวรรณณี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าเลนชุมชนในท้องที่
อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมศักดิ์ พิริยโยธา. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชายเลน
ชุมชนบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549. สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ม.ป.ป.
สวนป่าชายเลนทูลกระหม่อม. สำนักพิมพ์บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2540. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2. 2548. สรุปข้อมูลพื้นที่ป่าชายเลนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ. สำนัก
บริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)
- ตำราญ รักชาติ. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนปากน้ำแหวะ จังหวัด
จันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อकिन รพีพัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม
และวัฒนธรรมไทย. ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ศูนย์การศึกษานโยบาย
สาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

อุทิศ กุญอินทร์. 2536. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้. น. 47-56. เอกสารประกอบการ
ฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับเยาวชน ครั้งที่ 6. คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Cohen, J. and N.T. Uphoff 1980. **Rural Development Participation**. Cornell University, Ithaca.

Due, L.V. 1962. **Ecology and Silviculture of Mangrove**. Yale University. School of Forestry.
Unpublished Memo, New Haven.

World Health Organization. 1981. **Community Involment in Health for Primary Health Care**.
WHO, Geneva.

Yamane, T. 1973. **Statistics : An Introductory Analysis**. 3rd ed., Harper International Edition, Tokyo.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเลขที่

**การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง**

ชื่อ-สกุลของผู้ตอบแบบสอบถาม _____
 บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ บ้าน _____
 ตำบล _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____
 วัน เดือน ปี ที่ตอบแบบสอบถาม _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลทั่วไปของราษฎรผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ครบถ้วนสมบูรณ์

1. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ _____ ปี (อายุจริงนับเป็นปี เศษของเดือนตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ให้นับเป็น 1 ปี)

3. ระดับการศึกษา

☐ ไม่ได้เรียนหนังสือ
☐ เรียนหนังสือ จบการศึกษาสูงสุดชั้น/ระดับ _____

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชายของครอบครัวของท่าน มีจำนวน _____ คน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศหญิงของครอบครัวของท่าน มีจำนวน _____ คน

รวมจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่านทั้งสิ้น มีจำนวน _____ คน

5. จำนวนแรงงานในครัวเรือนของท่าน (ทั้งที่เป็นชายและเป็นหญิงที่มีอายุอยู่ระหว่าง 15-60 ปี)

มีจำนวนรวมทั้งสิ้น _____ คน

6. ภูมิลำเนาเดิมของครัวเรือนท่าน (ที่ตั้งบ้านเรือนก่อนที่จะย้ายมาตั้งถิ่นฐานในที่อยู่ในปัจจุบัน)

☐ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้
☐ ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น โดยย้ายมาจาก (ระบุ) _____
 สาเหตุของการย้ายถิ่นฐาน
☐ สมรส ☐ อพยพตามครอบครัว
☐ หาที่ทำกินแห่งใหม่ ☐ อื่น ๆ (ระบุ) _____

7. การที่ครอบครัวของท่านมีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ หรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อยากทราบว่าครอบครัวของท่านมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รวมเป็นระยะเวลาประมาณ_____ปี

8. ครอบครัวของท่านประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพหลัก (ให้เลือกตอบอาชีพที่ทำรายได้สูงสุดเพียงอาชีพเดียว)

- ☐ เกษตรกรรม
☐ ทำนาข้าว	☐ เลี้ยงสัตว์
☐ ทำนาถั่ว	☐ เลี้ยงปู/เลี้ยงหอย
☐ เลี้ยงปลา	☐ ทำสวนผลไม้
☐ ปลุกพืชผักสวนครัว	☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____
- ☐ ทำการประมง
- ☐ ค้าขาย
- ☐ รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ☐ ทำธุรกิจส่วนตัว
- ☐ รับจ้างทั่วไป
- ☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____

9. ครอบครัวของท่านประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพรอง (ให้เลือกตอบอาชีพที่ทำรายได้รองจากอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียว)

- ☐ ไม่มีอาชีพรอง
- ☐ มีอาชีพรอง ได้แก่ (เลือกตอบอาชีพที่ทำรายได้รองจากอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียว)
- ☐ เกษตรกรรม
☐ ทำนาข้าว	☐ เลี้ยงสัตว์
☐ ทำนาถั่ว	☐ เลี้ยงปู/เลี้ยงหอย
☐ เลี้ยงปลา	☐ ทำสวนผลไม้
☐ ปลุกพืชผักสวนครัว	☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____
- ☐ ทำการประมง
- ☐ ค้าขาย
- ☐ รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ☐ ทำธุรกิจส่วนตัว
- ☐ รับจ้างทั่วไป
- ☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____

10. รายได้รวมของครอบครัวของท่านในรอบปีที่ผ่านมา (ยังไม่ได้มีการหักค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด)
มีรายได้รวมกันเป็นเงินประมาณ _____ บาท จำแนกเป็น
- 10.1 รายได้รวมจากอาชีพหลัก เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
- 10.2 รายได้รวมจากอาชีพรอง เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
11. รายจ่ายของครอบครัวของท่านในรอบปีที่ผ่านมา เมื่อรวมรายจ่ายทุกประเภทของทุกคน
ในครอบครัว มีรายจ่ายโดยประมาณ _____ บาท
12. ครอบครัวของท่านมีทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ใดต่อไปนี (เลือกตอบเพียง 1 ข้อ)
- ☐ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติฯ
- ☐ ตั้งอยู่คาบเกี่ยวกับเขตป่าสงวนแห่งชาติฯ
- ☐ ตั้งอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติฯ (ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์)
- ☐ ไม่ทราบทำเลที่ตั้งที่แน่นอน
13. ครอบครัวของท่านมีขนาดพื้นที่ถือครองในลักษณะใด และมีจำนวนกี่ไร่
(ให้นับรวมที่ดินที่ดัดบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและที่ดินอื่น ๆ ที่ครอบครองอยู่ทั้งหมด)
- ☐ ที่ดินของตนเอง จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
- ☐ ที่เช่าผู้อื่น จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
- รวมเป็นที่ดิน จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
14. ที่ดินที่ครอบครองท่านครอบครองอยู่ทุกวันนี้ เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ หรือไม่
- ☐ เพียงพอ
- ☐ ไม่เพียงพอ ต้องการที่ดินเพิ่มเติมอีก จำนวน _____ ไร่
15. ปัจจุบันท่านหรือบุคคลในครอบครัวของท่านเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมบ้างหรือไม่
- ☐ ไม่เป็น
- ☐ เป็น โดยเป็นสมาชิก (ตอบทุกข้อที่ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเป็นสมาชิก)
☐ กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ	☐ กลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำชายฝั่ง
☐ กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ปีก	☐ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
☐ กลุ่มผู้ผลิตพืชผักผลไม้	☐ กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพร
☐ กลุ่มผู้ผลิตของใช้ในครัวเรือน	☐ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน
☐ กลุ่มผู้ประกอบการประมง	☐ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน
☐ กลุ่มเกษตรอินทรีย์	☐ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
☐ กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน	☐ อื่น ๆ (ระบุ) _____

16. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน เช่น การสงวน การปลูก การบำรุง การดูแลรักษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนจากเจ้าหน้าที่หรือสื่อต่าง ๆ บ้างหรือไม่

☐ ไม่ได้รับ

☐ ได้รับ โดยได้รับจาก (ตอบทุกข้อที่ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวได้รับ)

☐ โทรทัศน์	☐ วิทยุ
☐ หนังสือพิมพ์	☐ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
☐ เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ	☐ ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน
☐ ผู้นำชุมชน	☐ องค์กรเอกชน
☐ วิทยุ/ภาพยนตร์	☐ แผ่นพับ/โปสเตอร์
☐ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____

17. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่านเคยได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่หน่วยงานด้านป่าไม้ได้จัดการฝึกอบรมขึ้นบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย โดยเคยอบรมหลักสูตร (ให้ระบุทุกหลักสูตรที่เคยได้รับการฝึกอบรม)

☐ การอนุรักษ์ป่าชายเลน	☐ การเพาะชำกล้าไม้
☐ ป่าชุมชน	☐ เขวชนอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
☐ การปลูกป่าเศรษฐกิจ	☐ การอนุรักษ์ปะการังในทะเล
☐ การป้องกันและดับไฟป่า	☐ หลักสูตรอื่น ๆ (ระบุ)_____

18. ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นผืนป่าชายเลนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านเรือนของท่าน ท่านคิดว่าครอบครัวท่านได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าวอย่างไรบ้าง

☐ ไม่ได้รับประโยชน์

☐ ได้รับประโยชน์ ได้แก่ (ให้ระบุประโยชน์ทุกข้อที่ได้รับจากป่าชายเลนแห่งนี้)

☐ เป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก	☐ เป็นแหล่งสร้างอาชีพเสริม
☐ เป็นแหล่งพืชสมุนไพร	☐ เป็นแหล่งอาหาร
☐ เป็นแหล่งเชื้อเพลิง	☐ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย
☐ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้	☐ เป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ
☐ เป็นแหล่งรักษาสภาพแวดล้อม	☐ อื่น ๆ (ระบุ)_____

19. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่านเคยมีประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือไม่
(กิจกรรมการปลูก การสงวนการบำรุง การดูแล การรักษา การป้องกัน หรือกิจกรรมอื่น ๆ)

☐ ไม่เคย

☐ เคย ได้แก่ (ให้ระบุทุกกิจกรรมที่ท่านมีประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้)

☐ ร่วมปลูกป่าวันสำคัญของชาติ	☐ ร่วมเข้ารับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์
☐ ร่วมกิจกรรมรณรงค์ปลูกป่า	☐ ร่วมปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้
☐ ร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาต้นไม้	☐ ร่วมประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์
☐ ร่วมติดตามผลการปฏิบัติงาน	☐ ร่วมจัดทำแผนงานการอนุรักษ์ป่าไม้
☐ ร่วมบริจาคเงินปลูกป่า	☐ อื่น ๆ (ระบุ) _____

20. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ถูก” หรือ “ผิด” ในแต่ละข้อ ตามความรู้ความเข้าใจของท่านเพียงข้อละคำตอบเดียว และขอความกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ข้อความ	ถูก	ผิด
1. กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมของปวงชนชาวไทยไว้อย่างชัดเจน		
2. กระบวนการการมีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับประโยชน์ รวมถึงการร่วมติดตามประเมินผล		
3. สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มิได้บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่อย่างใด		
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งลดความเสียหาย กระจ่ายข้อมูล ความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกัน นำไปสู่ประโยชน์และแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ		
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้แต่อย่างใด		

20. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ต่อ)

ข้อความ	ถูก	ผิด
6. การส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายและสะดวกขึ้น		
7. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้มุ่งเน้นส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น		
8. การส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสาเหตุหลักมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน		
9. การที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และรับรู้ถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น		
10. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปชี้นำหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ เป็นหน้าที่ของประชาชนในการตัดสินใจและเรียนรู้ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง		

ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

21. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าประแส-พังราด อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง เท่าที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบันของท่านหรือบุคคลในครอบครัวของท่านตามความเป็นจริงในแต่ละข้อที่ได้กำหนดไว้ เพียงข้อละคำตอบเดียว

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา					
1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่					
3. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
4. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งในพื้นที่					
5. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่					
7. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่					
8. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่					
การมีส่วนร่วมวางแผนงาน					
1. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่					
3. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
4. การมีส่วนร่วมวางแผนงานแก้ปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งในพื้นที่					
5. การมีส่วนร่วมวางแผนงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. การมีส่วนร่วมวางแผนงานการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่					
7. การมีส่วนร่วมวางแผนงานการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่					
8. การมีส่วนร่วมวางแผนงานประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่					

21. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชายเลนฯ (ต่อ)

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน					
1. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่					
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
4. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานแก้ปัญหาการกีดขวางชายฝั่งในพื้นที่					
5. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่					
7. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่					
8. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่					
การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงาน					
1. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่					
2. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการแก้ปัญหาการลักลอบจับสัตว์ป่าในพื้นที่					
3. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการแก้ปัญหาการลักลอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่					
4. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการแก้ปัญหาการกีดขวางชายฝั่งในพื้นที่					
5. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่					
6. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่					
7. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่					
8. การมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพื้นที่					

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-สกุล	นายบุญทัน โพธิ์ลา
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 13 เดือน มกราคม พ.ศ. 2507
สถานที่เกิด	ตำบลอ่างทอง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	สสบ. (ส่งเสริมการป่าไม้) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (พ.ศ. 2536)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ ระดับ 6 ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ภาคกลางและภาคตะวันออก) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	หน่วยป้องกันรักษาป่าชายเลนที่ 2 (จันทบุรี) ตำบลวังโตนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม